

Səməd Vurğun və Aşıq Şəmşir dastanı

AŞIQ ŞƏMŞİR

SƏMƏD VURĞUN VƏ AŞIQ ŞƏMŞİR DASTANI

Bakı –2014

Məsləhətçi: **Qənbər Şəmşiroğlu**
Redaktor: **Füzuli Ramazanoğlu**

**Aşıq Şəmşir. Səməd Vurğun və
Aşıq Şəmşir dastanı. Dastan. “Elm və
Təhsil”, Bakı-2014. 160 səh.**

Müxtəlif mətbuat orqanlarında, kitablarda Səməd Vurğunla Aşıq Şəmşirin 1955-ci ilin yayında Kəlbəcərdəki məşhur görüşlərindən ayrı-ayrı parçalar epizodik şəkildə nəşr olunmuşdur.

Bu kitabda ustad aşığın dünyasını dəyişməsindən 3 gün əvvəl Səməd Vurğunla bağlı görüşlərindən və xatirələrindən ibarət qələmə alıb tamamladığı könül duyğuları dastanlaşdırılaraq oxuculara tam şəkildə təqdim edilir.

4702000000
грифли няшр
N098 – 2014

“Elm və təhsil”, 2014

Əziz dostlar, qohumlar, sirdaşlar, məsləkdaşlar! Eşidəcəyiniz bu dastanın tarixi və yaranma səbəbləri dastan danışılan zaman hər kəsə məlum olacaqdır. Azərbaycan aşıq dastanlarının özünəməxsus təqdim etmə qaydaları var. Bu dastanda da bir dastançılıq qanunlarına əməl etməliyik.

Məclisdə dastanlar adətən ustadnamələrlə başlayır. Biz də ustadnamələrlə başlayaq. Deyilən ustadnamələrin əksəriyyəti ellər arasında tanınmış ustad sənətkar, müdrük söz sahibləri olub.

Biz də bu ənənəyə sadıq qalıb Aşıq Ələsgərdən başlayaq.

Ustad sənətkar Aşıq Ələsgər “Dünyada” rədifli divanisində görək nə deyir, biz də deyək, könlünüz şad olsun:

*Sirat, sual qabaqdadı,
nə damaxdı dünyada?!
Kəlmeyi-şəhadət lazımdı
ölən vaxtı dünyada.
Tut orucun, qıl namazın,
şükür eylə Allaha.
Gül olma dünya malına,
qalacaxdı dünyada.*

*Yalan deyib, qeybət etmə,
rəhmin gəlsin canına.
Öz-özünə fəxrlənib
baxma şövkət-şanına.
Əzrayıl əlində çəngəl
gələcəkdi yanına.
Qəzəbindən gül irəngin
solacaqdı dünyada.*

*Şəyirdlikdə can çürütdüm,
hərgiz ustad olmadım.*

*Nəfs öldürdüm, düz dolandım,
dostumdan yad olmadım.
Ələsgərəm, qan ağladım,
ölüncə şad olmadım.
Yar sarıdan fələk mənə
qara baxdı dünyada.*

Bəli, dastançılar ustadnamələri bir deyil, iki deyiblər. Biz də deyək iki olsun. Görək Ağdabanlı Şair Qurban “Dünyada” rədifli divanisində nə deyib, biz də deyək ruhu şad, könlünüz abad olsun:

*Səadətdə kəskin oldu
kimin baxtı dünyada,
Kani-saxa nəzər etdi,
ya xoşbaxtdı dünyada.
İbadətdən olma qafil,
səxavətdən, həmçinin,
Əgər olsa əldə varın
olan vaxtı dünyada.*

*Al qəhərin qüdrətini,
unutma, eylə hərəs.
Fəxrlənib olma məğrur,
geyinib əlvan libas.
Həm söhbətdi, həm nəsihət,
həm əldə bir əsas.
Tarac oldu neçələrin
tacı-taxtı dünyada.*

*Hanı Nəmrud, hanı Şəddat,
hanı Firon zülümkar?
Hanı loğmanı-Ərəstun,
qoymaz qala ruzigar?!
Hanı İskəndər, Süleyman –
olan sahib-ixtiyar?
Kim gəlsə beş gün qonaqdı,
ölüm haqdı dünyada.*

*Fəhlə-kəndli muzdurları,
füqaranı dağlayan,*

*Nərdivan var: enər-qalxar,
gülər bir gün ağlayan.
Nakəslərə qardaş deyib,
namərdə bel bağlayan-
Əqli-kamil demək olmaz,
bir axmaqdı dünyada.*

*Bişumari lənət şeytana,
sədhazari-sədhazar.
Xalqın malın alma əldən
qoçu-quldur, ol kənar!
Bir misal var: xain artmaz,
ədalət açar bazar.
Küllü-ələm şükr eliyər:
- Xoş gün çıxdı dünyada!*

*Məhəngsən, seç simu-zəri,
sərrafısan - bax sözə.
Kəlmələri şəhdi-şəkər;
gah nəsihət, gah məzə.*

*Qurbana haqdan mərhəmət,
sizdən də rəhmət bizə.
Dastan deyib, dəftər yazan
hanı? - Yoxdu dünyada.*

Ustadlar ustadnaməni iki deməyib, üç deyiblər. Biz də deyək, üç olsun, düşmənin ömrü puç olsun.

Bu dəfəki ustadnaməni kimdən deyək, kimdən deyək, Aşıq Şəmşirdən:

*Uyma şeytan fitnəsinə -
qeyrətin əldən gedər.
Batar adın xalq içində-
hörmətin əldən gedər.
Müxənnəsdən kənar dolan,
mərd yolunda ver canı.
Cəfa çəkmə bivəfaya,
əziyyətin əldən gedər.*

*Haram ilə həmrah olma,
halaldan axtar maya.
Nəsihətli söz mətləbdi
ağlı olan kimsəyə.
Oğlun-qızın bəd olarsa,
ev yoldaşın bihəya-
Qazandığın qızıl olsa,
ləzzətin əldən gedər.*

*Bir kimsənin barəsində
nə şər, nə böhtan demə.
Danışdığın o şər, böhtan
özünü salar qəmə.
Bal da olsa qədərindən
bir qaşığı artıq yemə.
Ovqatını təlx eyləyər,
taqətin əldən gedər.*

*Hünərini sınaşamış
çixma hər çətin raha.
Öz tayından ayrılarsa*

*muş parçalar əjdaha.
Ovun keçsə bərəsindən
ata bilməzsən daha.
Şikar tutmaq asan deyil,
fürsətin əldən gedər.*

*İncitmə bir qul oğlunu,
öz yolunda doğru dur.
Füqaranı ayaqlama,
işlərin tapanda sur.
Vəzifədə olan vaxtı
sadə danış, başda otur.
Sonra sözün tutan olmaz,
minnətin əldən gedər.*

*Şəmşir deyər: arif üçün
bir əhli-dil yaxşıdır.
Hər igidin öz oylağı,
bülbulə gül yaxşıdır.
Yaxşı qonşu, vəfalı dost–
gəzməyə el yaxşıdır.*

***Onda olmaz dərdi-qəmin,
möhnətin əldən gedər.***

Hə, əziz oxucular! Sizlərə hardan deyim, kimdən deyim, XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının korifeyi, şeiriyyəti qədər də böyük insanlığı, özünəməxsus yüksək şəxsiyyəti və daxili zənginliyi ilə müasirlərindən seçilən Azərbaycanın qüdrətli söz sər-kərdəsi Səməd Vurğunla elə həmin əsrdə şairlə çağdaş yaşamış, sazın-sözün ulu nəğməkarı Aşıq Şəmşirin Kəlbəcərdə görüşündən və bundan sonra onların arasında yaranmış sənət və mənəvi dostluqdan.

Görənlər, eşidənlər belə nağıl edirlər ki, hər il yay aylarında Azərbaycanın şair və yazıçıları, elm, mədəniyyət və incəsənət xadimləri Kəlbəcər yaylaqlarında, İstisuda dincəlməyə gəlirdilər.

1955-ci ilin avqust ayı da belə gözəl yay aylarından biri idi. Azərbaycanın böyük

yazıçısı Süleyman Rəhimov ailəsi ilə birlikdə İstisuda istirahət edirdi.

Həmin vaxt ünlü şairimiz Səməd Vurğunun ailəsi Şuşada dincəlirdi. Şairin özü isə Bakıda iş-güclə məşğul idi.

Səməd Vurğunla yaxın dost olan Süleyman Rəhimov onunla telefon əlaqəsi saxlayır. Xoş-beşdən sonra yazıçı deyir:

- Ay Səməd, dünyanın hər yerində olmusan, Azərbaycanı qarış-qarış gəzmisən. Ancaq təəssüf ki, Kəlbəcərdə olmamısan. Gəl, gör buralar necə füsunkar bir diyardır. Əgər gəlib buraları görsən deyərsən ki, dünyanın gözəllik tacı elə Kəlbəcərdir.

Dostunun tərifi və təkidli çağırışı şairi həvəsləndirir. Beləcə, Kəlbəcəərə gəlməyə qərar verir. Şuşa səhərindən ailəsini də götürüb Kəlbəcəərə - İstisuya gəlir.

Həmin ilin yay aylarında Kəlbəcərin Ağdaban kəndindən xeyli aralı olan Qanlıgöl yaylağında camaat ot biçininə çıxmışdı. O zaman kolxozda kolxoz ilk partiya təşkilatının katibi vəzifəsini icra edən Aşıq Şəmşir həmin ərazidə ot biçininə nəzarət etmək üçün biçinçilərin yanında idi. Bir çox adamlar, xüsusən, Aşıq Şəmşiri çox nadir hallarda görənlər Bağırlı kəndinin camaatı aşığın burada olmasından istifadə edərək sözü bir yerə qoyurlar ki, bu axşamüstü ustada qulaq assınlar.

“Uğurlu yalı” deyilən yaylağın Qanlıgöl səmtindəki sahədə qızğın iş gedirdi. Gün yenicə çeşmə qalxmışdı, adamlar yenicə ürəklə işə başlamışdılar. Birdən kolxozun briqadiri Allahverdinin diqqətini Bəzircan bulağı tərəfdən çaparaq gələn bir atlı cəlb edir. O, partkomun yanına gəlib Yanşaq kəndi tərəfdən çıxıb Bəzircan bulağının yanından gələn çapar barədə Aşıq Şəmşirə

xəbər verir. Aşıq və onun ətrafında olan adamlar maraqla gələn atlıya tamaşa etməyə başlayırlar. Atlı yaxınlaşır, atı onların yanına sürüb saxlayır. Salam verir, əleyk alır. Hamı onu tanıyır: Yanşaq kənd sovetinin katibi yanşaqı Seyid Mürsəlin oğlu Yunis idi. At qan-tərin içindəydi. Yunis Aşıq Şəmşirlə əltəmən olur. Ustad maraqla soruşur:

- Ay Yunis bala, atı nə yaman bərk sürmüşsən? Xeyirdimi belə, hara gedirsən?

Yunis cavab verir:

- Şəmşir dayı, Allaha şükürlər ki, sizi burada tapdım, elə sizin dalınızca gəlmişəm. Rayon partiya komitəsinin bürosudur. Birinci katib Səfər Verdiyev telefonla şəxsən mənə tapşırıq verdi ki, gəlim sizi aparım. Allaha şükür ki, elə siz də burada oldunuz, yoxsa Ağdabana gedəcəydim.

Aşıq Şəmşir təəccüblə:

- Ay Yunis, Səfər Verdiyev yoldaşla mən srağa gün görüşmüşəm. Axı iclas barədə

mənə heç nə deməyibdir. Həm də axı cama-atı yenicə yığıb işə başlamışam, büro mənsiz də keçə bilər. Bir də mən yaşlı adamam, Kəlbəcərə necə gedim, uzaq yoldur. – deyə bir az gileyli danışır.

Yunis əl çəkmir, təkid edir:

- Yox, Şəmşir əmi, Sizə bir də deyirəm ki, rayonun rəhbəri olan I katib şəxsən özü mənə tapşırıq verib. Xahiş edirəm, ayrı söz danışmayın, mütləq getməliyik. Onların söhbətinə qulaq asan ağsaqqallar da Yunisin təlaşını görüb Şəmşir kişiyyə xahiş edib deyillər ki, yol çətin, əziyyətli də olsa gedin, bəlkə vacib bir məsələ var, katib sizinlə məsləhətləşmək istəyir.

Aşıq Şəmşir könülsüz olaraq Yunislə dağ yolu ilə Yanşaq kəndinə, oradan da Qamışlı kəndinə enir. Qamışlı kəndində şosse yoluna gəlmək üçün iki istiqamət vardı: biri Yalkənd-Güneypəyə-Nadixanlı yolu idi, digəri isə Qamışlı çayının sahili idi ki, bura

ilə gedib şosse yoluna çıxmaq olardı. Yal-kənd yolu çox uzaq, Qamışlı yolu isə çətin idi. Aşıq Şəmşir deyir:

- Ay Yunis, biz ikimiz bir atla çayı keçə bilməyəcəyik. Çünki şosse yola çatmaq üçün çayı ən azı 20 dəfədən çox o tay-bu taya keçmək lazımdır.

Yunis cavab verir:

- Ay Şəmşir dayı, heç narahat olmayın, mən cavan oğlanam, çayı keçəcəm. Siz rahatca atı minin.

Onlar çay aşağı “Qamışlı körpüsü” deyilən yerə gəlirlər. Burada Aşıq Şəmşiri birinci katib Səfər Verdiyevin maşını gözləyirdi.

Aşıq Şəmşirlə Seyid Yunis Qamışlı körpüsünə çatanda I katibin sürücüsü Əlaslan onları qarşılayır və tez maşının qapısını açıb ehtiramla:

- Şəmşir əmi, buyurun, əyləşin! – deyir. Aşıq Şəmşir heç bir söz demədən Yunislə

sağollaşib maşına əyləşir. Nadirxanlı kəndinə çatanda sürücüyə doğru dönüb nigarançılıqla soruşur:

- Ay Əlaslan bala, xeyir olsun, nə bürodu belə, məni Verdiyev təcili çağırtdırır?

Əlaslan sakit və təmkinlə bildirir:

- Şəmşir əmi, nədisə çox adam yığışıb. Hər halda xeyirli iclasdı.

Bu müəmmalı cavabdan bir şey başa düşməyən Aşıq Şəmşir:

- Oğul, təki xeyir olsun, şərə və şərçilərə lənət.

Kəlbəcərin ayağında “Yetim Hüseynin binəsi” deyilən yerdən yol ayrılırdı. Yolun biri Kəlbəcərə diklənir, digəri isə çayın solu ilə İstisu kurortuna gedirdi. Əlaslan bura çatanda İstisu yolu ilə gedir. Aşıq Şəmşir bundan şübhələnib soruşur:

- Ay bala, niyə sağnan getmədin?

Çox baməzə və zarafatçı olan Əlaslan deyir:

- Şəmşir əmi, Buğa heykəlinin yanından rayona çıxacağam, bu yolun kənarında iş gedir. Ona görə buradan gedirik.

Bu inandırıcı sözdən sonra aşıq heç bir söz demir. Maşın gəlib Kəlbəcərin altında yerləşən Boyaqlı kəndinin körpüsünə çatan-da Əlaslan maşını əyləyib deyir:

- Şəmşir əmi, indi düşə bilərsiniz. Maşın körpüdən keçmir. Buradan belə ayaqla gedəcəyik!

Aşıq yenə sual verir:

- Ayə, sən nə oyun çıxarırsan?! – deyəndə, sürücü cavab verir:

- Şəmşir əmi, o tayda, Boyaxlı suyunun üstündə qonaqlar var. Onlar sizi gözləyirlər. Biz ora qədər piyada gedək. - deyib qabağa düşür. Aşıq Şəmşir qonağın kimliyini soruşsa da Əlaslan yenə demir. Çünki onu göndərəndə Səməd Vurğun Səfər Verdiyevdən xahiş etmişdi ki, adamlarına

tapşır ki, Aşıq Şəmşir bura çatanacan, məni görünəcən gəlməyimi deməsinlər.

Onlar Boyaxlı suyunun yanına çatanda böyük bir çadırın qurulduğunu və içəridən saz səsi gəldiyini eşitdikdə Aşıq Şəmşir narahat halda yenə soruşur:

- Ay bala, bu nə məclisdi?

Bu dəfə Əlaslan bildirir:

- Şəmşir əmi, Səməd Vurğun Kəlbəcərə qonaq gəlib, səni ona görə gətirmişik.

Aşıq ağıqlı-acıqlı deyir:

- Ay zalım, niyə bu qədər yolda mənə sözün düzünü demirdin?

Onlar çadırın qabağına çatanda bir neçə nəfər eşiyə çıxır. Birinci Səfər Verdiyev aşığı salamlayır, amma Səməd Vurğun eşiyə çıxanadək Aşıq Şəmşir çadıra daxil olur və onu qarşılamağa duran aşıqla ata-bala kimi qucaqlaşır. Aşıq Şəmşir deyir:

- Böyük şair, sizin Kəlbəcərə gəldiyinizi heç kəs mənə xəbər vermədi. Ona görə ha-

zırlıqsız olduğuma görə sizdən üzr istəyirəm.

Səməd Vurğun cavabında bildirir:

- Aşıq qardaş, xahiş edirəm, heç kəsi günahkar görməyin. Bunlar mənim xahişimə görə olub. Əslində, mən İstisuya yox, Şuşaya gəlmişdim. Qardaşım Süleyman Rəhimov zəng edib məni İstisuya dəvət elədi. Dağları görmək çoxdankı arzum olduğuna görə uşaqlarımı da götürüb İstisuya gəldim. İstisuda isə sənin qohumun katib Verdiyev yoldaş sənin barəndə danışanda 1938-ci ildə Aşıqlar Qurultayında görüşümüz zamanı dilindən eşitdiyim

***Səni qarı gördüm, bağrım qan oldu,
Mənim saqqalının çal vədəsində***

- qoşman yadıma düşdü. Verdiyevdən bizi görüşdürməsinə xahiş etdim. Sağ olsun

katibi, burada, bu suyun üstündə bu görüşü təşkil etdi.

Gəvə-xalı ilə döşənmiş alaçıqda Səməd Vurğun əyləşib yastığa söykənir. Aşıq Şəmşir isə oturmur. Şair, məclisdə bayaqdan saz çalan Aşıq Ələsgərin nəvəsi Aşıq Əliyə müraciətlə deyir:

- Aşıq qardaş, olarmı sazı Aşıq Şəmşirə verəsiniz?! Qoy biz az da ustad bizi feyziyab eləsin.

Aşıq Əli böyük kamali-ədəblə sazı sinə-sindən aşırıb əlləri üstə ustada verir. Aşıq Şəmşir sazın zilini-zil, bəmini-bəm üstə kökləyib, “Hüseyni” havası üstündə oxumağa başlayır:

*Elimin-günümün böyük şairi,
Gətirib dağlara səfa, xoş gəlib.*

*Həsrətin çəkirdik biz intizarla,
Eyləyib əhdinə vəfa, xoş gəlib.*

*Minnətdarlıq qabil söz ustadına,
Şan-şöhrət yaraşır onun adına,
Bizim Kəlbəcəri salıb yadına,
Bu yolda çəkibdi cəfa, xoş gəlib.*

*Alqışladığı mahal ilə, el ilə,
Qarşuladığı çiçək ilə, gül ilə.
Saz ilə, söz ilə, şirin dil ilə,
Şəmşir deyir bu sərrafa, xoş gəlib.*

Şeir Səməd Vurğunun çox xoşuna gəlir. Yanında duran, əslən Qazaxdan olan rayon prokuroru Paşa Salahlıdan kağız-qələm istəyir. Kağız olmadığına görə “Kazbek” qutusunu çıxarıb üstünə nəsə yazmağa başlayır.

Səməd Vurğun yazıb qurtardıqdan sonra Aşıq Şəmşirə oturub çay içməsinə xahiş edir. Aşıq Əliyə isə söhbətini davam etdirməsini deyir.

Məclis axşamüstünə qədər davam edir. Axşamüsü Səfər Verdiyevin təklifi ilə rayon Mədəniyyət evində Səməd Vurğunla yerli əhalinin keçiriləcək görüşünü həyata keçirmək üçün rayon mərkəzinə gəlirlər. Mədəniyyət evində insan əlindən iynə atsaydın yerə düşməzdi. Gurultulu alqış sədaları altında səhnədə rayon rəhbərliyi, Səməd Vurğun və ustad sənətkar əyləşir. Görüşə gələn hər bir kəlbəcərli şairi gül-çiçəklə qarşılayır. Səhnədə əyləşənlərin ətrafında o qədər gül dəstələri yığılır ki, zalda oturanlar onların ancaq başlarını görə bilirlər.

Məclisi raykomun I katibi aparırdı. O, giriş sözündən sonra sözü rayon Xalq Maarif Şöbəsinin müdiri olan el şairi Zal Cabbarlıya verir.

Zal müəllim böyük şairin həyat və yaradıcılığı barədə geniş çıxış edir. Axırda da görüş iştirakçılarının alqış sədaları altında şairin bir neçə şeirini əzbərdən deyir. Başqa

bir neçə nəfər çıxış edir, sonra katib sözü Səməd Vurğuna verir.

Şair səhnəyə qalxanda Mədəniyyət evində ayaq üstə duran adamlar onu gurultulu alqışlarla qarşılayır. Səməd Vurğun ağır-ağır çıxış edir:

- Əziz Kəlbəcər camaatı! Sizə təşəkkürümü bildirir, “Sağollar!” - deyirəm. Bir şeyi nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, mən nəinki Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində, hətta dünyanın bir çox ölkələrində böyük iclas salonlarında çox-çox görüşlərdə iştirak etmişəm. Səmimi etiraf edirəm ki, bu hərərətdə, bu istilikdə, bu təntənədə görüşü ömrümdə ilk dəfədir ki, görürəm. Məhz buna görə də sizlərə bir daha “Çox sağ olun!” deyirəm.

Səməd Vurğun bir xeyli danışandan sonra əlavə edir:

- İndi icazə verin, bayaq bulağın üstündə “Kazbek” qutusunun üstünə yazdığım və

orada ilk dəfə oxuduğum şeiri sizə də oxuyum.

Bunu deyib üzünü prokurora tutur:

- Paşa, o “Kazbek” qutusunu mənə ver! – deyir və zaldakıların alqış sədaları altında yazdığı şeiri oxudu. Uzun sürən alqışlardan sonra camaat tələb edir ki, Aşıq Şəmşir də bulaq üstə yazdığı şeiri oxusun.

Ustad şeirini oxuyur. Yerdən təklif gəlir ki, bəs Şəmşir əmi Səməd Vurğuna cavab yazıbsa qoy onu da oxusun.

Aşıq Şəmşir əlini qaldırıb camaata narahat olmamağı xahiş edir. Sazı sinəsinə basıb “Göyçə gülü” və “Qaytarma” havaları üstündə şairin şeirini və ona cavab olaraq özünün bədahətən dediyi cavabı birnəfəsə oxumağa başlayır:

Səməd Vurğun:

Aşıq Şəmşir, Dəlidağdan keçəndə

Kəklikli daşlardan xəbər al məni.

Ceyran bulağından qızlar işəndə

Saz tutub, söz qoşub, yada sal məni.

Aşıq Şəmşir:

*Qoşqarla yanaşı duran başın var,
Bizim el tantır uca dağ səni.
Yanır yolumuzda sənət çırağın,
Bilirik şeirdə bir mayak səni.*

Səməd Vurğun:

*Hay vurub, qıy vurub, səs sal dağlara,
Gözəllər oylağı göy yaylaqlara,
Mənim bu dərdimi de oylaqlara,
Sinəmdən oxladı bir maral məni.*

Aşıq Şəmşir:

*Əzəldən başında cəm olub kamal,
Səni oğul kimi sevir el, mahal.
Azad ölkəmizdə hər zaman ucal,
İstəyir könlümüz bu sayaq səni.*

Səməd Vurğun:

*O ceyran baxışlı baxdı uzaqdan,
Canımı odlara yaxdı nahaqdan,
Yüz il də dolanıb keçsə o vaxtdan,
Unutmaz aləmdə əhli-hal məni.*

Aşiq Şəmşir:

*Sən kamil sərrafsən, göz ustadısan!
Fəhmin, fərasətin öz ustadısan!
Qabil sənətkarsən, söz ustadısan:
Dəryasan, arzular min bulaq səni.*

Səməd Vurğun:

*Gəlmişəm, gəzməyə sizin dağları,
Baxım yaylaqlara doyunca barı.
Şairin bu yerə düşdü güzarı,
Gözəl qarşıladı xoş iqbal məni.*

Aşiq Şəmşir:

*Günbəgün gül açır Vaqifin bağı,
Bir çox şairlərin ana torpağı.
Səmədin məskəni, şeirin ocağı,*

Kamala yetirib o Qazax səni.

Səməd Vurğun:

*Bəxt məni bu yerə qonaq göndərdi,
Gedirəm, yamandı ayrılıq dərdi.
Demə, Səməd Vurğun gəldi-gedərdi,
Unutmaz bu oba, bu mahal məni.*

Aşıq Şəmşir:

*Şəmşirlə görüşün qaldı yadigar,
Unutmaz nə qədər canında can var.
Səndən dərs almağa diyarbədiyar-
Gəzirəm əlimdə şam-çıraq səni.*

Şeirlər oxunub qurtardıqdan sonra Səməd Vurğun aşığın yanına gəlir, üzünü camaata tutub deyir:

- Əziz kəlbəcərlilər! İcazə verin, mən öz təəccüblü təəssüratımı sizlərə çatdırım. Axı mən yazdığım şeiri bulağın üstündə tək bircə dəfə oxudum. Aşıq qardaş isə indi dediyi

şeyri oxumadı. İndi qulaq asanda gördüm ki, o, nəinki mənim şeyrimi oxudu, hətta ona bir bənd də əlavə etməklə dedi. Bu necə ola bilərlər?! Görünür, bu, möcüzədir. Bunu görəndən sonra mən böyük şairimiz Nizaminin yazdığı bir şeyindəki aşağıdakı ifadəyə etiraz edirəm.

Nizami deyir:

*Şeyrdən ucalıq umma dünyada,
Çünki Nizamilə qurtardı o da!*

Bəs onda Aşıq Şəmşir?! Bu yaddaş və şeyir möcüzə deyilmi?!

Qulaq asanlar yerlərdən qışqırdılar.

- Bəs Səməd Vurğun, bəs Səməd Vurğun?!

Məclis yekunlaşandan sonra Səməd Vurğun aşıqla doğması, əzizi kimi qucaqlayıb İstisuya gedir. Səfər Verdiyevə üzünü tutub deyir:

- Yoldaş katib, mən Bakı ilə danışıcağam. Aşıq qardaşa mənim qaldığım sanatoriyaya göndəriş alacağam.15 gün burada olduğum müddətdə onunla bir sanatoriyada dincəlmək istəyirəm.

Səməd Vurğun Aşıq Şəmşirlə ayrılanda deyir:

- Aşıq qardaş, səhər əziyyət çəkib İstisuya gələrsən. Mən katibə də dedim, sənin üçün göndəriş alacağım. Birlikdə bir neçə gün dincələrik.

O, maşına oturub Kəlbəcərdən 25 kilometr aralı - Dəlidağın ətəklərində yerləşən sanatoriyaya doğru üz tutdu.

Səhər Səfər Verdiyev Aşıq Şəmşiri bir maşında əyləşdirib İstisuya yola salır.

Aşığı İstisu sanatoriyasının işçiləri gözləyirdi. Onlar sənətkarı xoş əhvalla qarşılayıb Səməd Vurğunun yanına aparırlar. Şair onu Tərtər çayının düz sağ sahilində inşa edilmiş sanatoriyanın həyətidə yaxın

dostları Süleyman Rəhimov, Aqəli Qasimov, böyük qardaşı Mehdixan Vəkilov, İstisu sanatoriyasının baş həkim Bağirov, özünün və Süleyman Rəhimovun ailə-uşaqları ilə birlikdə gözləyirdi. O, Aşıq Şəmşiri görəndə özünəməxsus şən əhval-ruhiyyə qarşılayıb üzünü orada dayananlara tutaraq deyir:

- Bax bu da aşıq qardaşım Şəmşir, zəhmət olmasa tanış olun!

Sanatoriyadakılar hamısı Aşıq Şəmşirə “Xoş gəldin!” - deyir. Səməd Vurğun üzünü sanatoriyanın baş həkiminə tutub:

- Yoldaş Bağirov, xahiş edirəm aşığa qalacağı otağın yerini göstərin. Qoy hələlik istirahət eləsin, axşamüstü elə bu sanatoriyanın həyətinə məclis qurarıq.

Aşıq Şəmşir təşəkkürlərini bildirib otağa keçir və onu otağa gətirən həkimə xahiş edir ki, Zar və Zivel kəndlərinə zəng vurdurub şyirdləri Aşıq Xalıqverdiyə, Aşıq İslama və balabançı Şavağata bildirsin ki, o, İstisu sana-

toriyasında Səməd Vurğunun görüşündədir. Onlar da gəlsinlər.

Aşığın bu xahişi bir növ əbəs idi. Çünki, nəinki aşıqlar, hətta İstisu sanatoriyalarında dincələn əksər adamlar dünəndən Səməd Vurğunun şamına yığılıb görüş gözləyirdilər.

Birinci katib Səfər Verdiyev və raykomun işçiləri də bu görüşə gəlmişdilər.

Axşamüstü sanatoriyanın geniş həyə-tində insan əlindən tər pənmək mümkün deyildi.

Açıq havada Səməd Vurğunun ağ saçları görünəndə minlərlə adam “Ural!” sədaları altında onu alqışlayır. Adamların səsi Tərtər çayının qijiltı ilə axan səsinə qarışıb xüsusi ahəngə çevrilir.

Yenə katib özü qısa çıxış edib, sözü Səməd Vurğuna verir. Şair əlini ağ saçlarının dumanları içərisində bir-iki dəfə gəzdirərək sözə başlayır. Qısa da olsa əhaliyə dünən

Turşsuyun üstündəki görüşdən və Aşıq Şəmşirlə şeirləşməsindən söz açaraq, camaata sağolları bildirir. Söz Aşıq Şəmşirə veriləndə, o, artıq ətrafında cəmləşən aşıq dostları və şagirdləri ilə sözə başlayır. Bir neçə kəlmə ilə şairə təzədən “Xoşgəldin” dedikdən sonra sazının zilini-zil, bəmini-bəm kökləyir.

Aşıq İslam “Dubeyti havası üstündə Səməd Vurğunun “Dağlar” şeirini, Aşıq Şəmşir də özünün bu gün yazdığı “Dağlar” şeirini oxumağa başlayırlar:

Səməd Vurğun:

Binələri çadır-çadır,

Çox gəzmişəm özüm, dağlar!

Qüdrətini sizdən aldı

Mənim sazım, sözüm, dağlar!

Aşıq Şəmşir:

*Səbrin varmı doqquz aya,
Şən obalı, elli dağlar?!
Buludları salar saya,
Səhər sərin yelli dağlar.*

Səməd Vurğun:
*Maral gəzər asta-asta,
Enib gələr çeşmə üstə,
Gözüm yolda, könlüm səsdə,
Deyin, necə dözüüm, dağlar?*

Aşıq Şəmşir:
*Yazda edirsən zümzümə,
Sona gəlir göldə çimə,
Kəklik daşda ötür nəğmə,
Şirin-şəkər dilli dağlar.*

Səməd Vurğun:
*Hər obanın bir yaylağı,
Hər tərlanın öz oylağı,
Dolaylarda bahar çağı:*

Bir doyunca gəzim, dağlar!

Aşıq Şəmşir:

*Al bəzənir göy meşələr,
Gedir qəmlər, andişələr,
Açır nərgiz-bənövşələr,
Olur çəmən güllü, dağlar.*

Səməd Vurğun:

*Qayaları baş- başadır,
Güneyləri tamaşadır,
Gödək ömrü çox yaşadır,
Canım dağlar, gözüm dağlar!*

Aşıq Şəmşir:

*Tərlən səndə yuva salır,
Qartalların ilham alır,
Çəmənlərin tamaşalı,
Çiçəklərin ballı, dağlar.*

Səməd Vurğun:

*Bir qonağam bu dünyada,
Bir gün ömrüm gedər bada;
Vurğunu da salar yada
Düz ilqarlı bizim dağlar.*

Aşıq Şəmşir:
*Şəmşir bilməz yaşın nədir,
Vəsməlidir qaşın, nədir?
Çən-dumandır başın, nədir?
Ağ yağışlı, selli dağlar.*

Bəli, əzizlərim! Söz tamama yetir. Alqış səsləri aləmi ağzına alır. Yerlərdən qışqırır deyirlər ki, Şəmşir əmi, ayrı nə demisən, xahiş edirik oxu, biz də eşidək.

Səməd Vurğunu görəndən bəri sevinci yerə-göyə sığmayan Aşıq Şəmşir Kəlbəcər şairlərinə, aşıqlarına üz tutub “Cəlili” və “Qaytarma” havaları üstündə “Görəndə” rədifli şeirini oxuyur:

*Bayram oldu, könlüm açdı təzə yaz,
Qələm tutdu əl, şairi görəndə.
Bu imiş könlümdə əzəldən muraz,
Başa yetdi bil, şairi görəndə.*

*Döşəndi yolları zərdən, ipəkdən,
Xakına payəndaz güldən, çiçəkdən.
Gəlişini təbrik etdik ürəkdən,
Bizim tamam el, şairi görəndə.*

*Bir dastan başlasın Aslan Məmmədım,
Yazıb-yaratmağa hazırı dedim.
Yerbəyerdən elim, əzmim, əbədım,
Tələtümə gəl, şairi görəndə.
Eşitsə, dayanmaz Zarlı Mehdixan,
Əlqəmənın təbi püskürər vulkan,
Tez gəlsin Kamran, Uğurlu Salman,
Əllərində gül, şairi görəndə.*

*Qafar bu şadlığı unudar mägər?!
Rüstəmə, Məmmədə göndərin xəbər.*

*Qəmkeşlə İdris də dosta müyəssər
Gətirsinlər ləl, şairi görəndə.*

*Vurğuna vurğunam həqiqət, bəli,
Yadımdan çıxarmı göyçəli Əli?!
Bu Şəmşirin necə xoşdu əməli!
Tapdım doğru yol, şairi görəndə.*

Yenə alqış səsləri, yenə gurultu dağları
lərzəyə gətirir.

Beləliklə, əzizlərim, Səməd Vurğunla
Aşıq Şəmşirin deyişmələri iki-üç günün içə-
risində dağlarda binə salan Qarabağ camaa-
tının içərisində ildırım sürətilə yayılmağa
başlayır. Hətta bu xəbəri eşidən, Vurğun
sözünün pərəstişkarı olanlar da Kəlbəcərə
axışır.

Demək olar ki, hər axşamüstü buna
bənzər məclislər qurulur. Səməd Vurğun,
Süleyman Rəhimov, Mehdixan Vəkilov və

başqaları ilə görüşmək istəyənlərin sayı günü-gündən çoxalır.

Bir gün İstisuya gələnlər şairin başına toplaşib onun şirin söhbətlərinə maraqla qulaq asırlar. Bu vaxt Laçın rayonunda yaşayan bir ferma müdiri gəlib məclisə çıxır. Hamı ilə salamlaşandan sonra həmyerlisi, universitetin dekanı professor Qaçay müəllimi axtardığını söyləyir, əlavə edir ki, 5 ildir ki, bir-birilərini görmürlər.

Səməd də zarafatla ona “Deyəsən, yaman qohumbazsan ha!” - deyib təkcə öz yerlisini, yoxsa onun yoldaşlarını da görmək arzusunda olduğunu soruşur. O da cavabında bildirir ki, düzdür, mən dostum Məmmədov Qaçayı axtarıram, ancaq yar-yoldaşı da onun özü kimi mənə əzizdir.

Məclisdə oturanların sırasında Qəşəm Rəhimov, yazıçı Süleyman Rəhimov, müəllim Qurban Məmmədov, Süleyman Rəhimovun oğlu Şamo, rayon prokuroru Paşa

Paşayev, sanatoriyanın baş həkimi Bağirov və başqaları da vardı. Səməd dostunu axtaran ferma müdirinə deyir:

- Sən otur, bu saat Qaçayı sənə çatdıraram. O, vanna qəbul etməyə gedib, indi gələr.

Elə bu vaxt Qaçay müəllim yanında Ağaməlik və balabançı Cəmillə zarafatlaşa-zarafatlaşa gəlir. Ferma müdiri Qaçay müəllimi görəndə sevindiyyindən özünü unudur. Orada olanlar onların çox mehriban görüşlərinin şahidi olur. Sonra Qaçay müəllim dostundan soruşur:

- Eloğlu, şair Səməd Vurğunla tanışsanmı?

Ferma müdiri cavabında bildirir ki, adını çox eşitmişəm, şeirlərini də əzbər bilirəm. Özünü də görməyi çox arzulamışam.

Qaçay müəllim şairi işarə verib, onun Səməd Vurğun olduğunu dostuna söyləyir. O, bu görüşdən özünü çox xoşbəxt sandığını

etiraf eləyir və təkrar adı ellərin dilinin əzbəri olan şairlə tanış olduğuna görə çox sevindiğini bildirir.

Səməd isə cavabında “Sağ ol, laçınlı balası, sizə halal olsun!” - sözləri ilə razılıq eləyir.

Həmin vaxt Şuşalı şakilçəkən Xasay da öz aparatı ilə İstisuda idi. O da istəyirdi ki, bu adamlarla görüşsün, onların şakillərini çəksin. Elə bu zaman Xasayın onlara tərəf gəldiyini görürlər.

Aşıq onu görüb “Bu cür şəraitin bizə bir də qismət olub-olmayacağını” - deyib, yadigar fotosəkil çəkdirməyi təklif edir. Şair də bildirir ki, bu çox gözəl olardı. Aşıq qardaş, mənim dilimdən şakilçəkənə fikrimizi çatdır.

Aşıq Şəmşir sazı sinəsinə basıb götürür, Xasaya görək nə deyir, biz də deyək, könlünüz şad olsun:

Budur, özü gəldi əksxas Xasay,

*İndi çəkdirərik, yadigar olsun.
Dağları bəzəyən bu meşə, bu çay
Deyir: dostluğunuz daim var olsun.*

*Daha bir nişana qalar zamana,
Təsəlli olsa da azdı insana,
Bir gün “Oğul!” - deyib ağlayan ana
Görsün əksimizi, qoy xoşyar olsun.*

*Zəmanə qıymasın şairim, sənə,
Şəmşir ilə bax bülbülə, süsənə.
Bulaqlar üstündə görüşək yenə,
Aramızda doğru etibar olsun.
Söz tamam olur.*

Hamı İstisuyun üst tərəfində çayın üstündə İlahi qüdrətdən düşən körpünün o tayındakı Qara daşın yanında şəkil çəkdirməyə qərar verir.

Qara daşın qucağından göz yaşı kimi axan şəffaf suyun yanında hamı yanaşı düzülür. 1955-ci il avqust ayının 8-də İstisu

sanatoriyasında, Qara daşın önündəki təbii fəvvarənin yanında yadigar şəkil çəkdirirlər. Şəkilçəkən iki kadr çəkir: birində şairlə aşıq əl-ələ verirlər, digərində isə yanaşı dururlar.

Şəkil çəkilən vaxt şairin gözü yolun altındakı bir dəstə çiçəyə sataşır və “ Nə gözəl çiçəkdir!” - deyir. Aşıq həmin çiçəyi dərib gətirir. İstər-istəməz şair çiçəyin adını soruşur. Adının “Maral çiçəyi” olduğunu eşidəndə qaşlarını çatıb, fikrə dalır. Az sonra deyir:

- Aşıq qardaş, bu xatirəni unutmmaq olmaz, sazını əlinə al, qoy məclisimizin ruhu göylərə pərvazlansın.

Aşıq zarafatla deyir:

- Şair, mən tək deyəndə ləzzət vermir, gəl birlikdə bu işi görək. Səməd bir də ərk-yana bildirir ki, bu gülün tərifini həm mənim, həm də özünün əvəzindən deməlisən.

Aşıq Şəmşir də ikisinin “yükünü” belə ifadə edir. Əvvəlcə şairin dilindən deyir:

*Bulaqda nərgizin, çəmən-çiçəyin,
Açılması nədi, solması nədi?
Sən de, bu hökmdən biz olaq agah,
Bunda təmənnası olması nədi?*

Ona qabaq özü cavab verir:
*Açır sinəsində, solur döşündə,
Belə gəlib-gedir, belə, bu dünya.
Çərxi-fələk nöqsan bilir işində,
Ancaq edir bilə-bilə bu dünya.
Şairin dilindən:*

*Bizə çox olsa da onun harayı,
Bəzən də dağdır səngi, sarayı,
Tiflinə verəndə bir azca payı
Qaytarıb əlindən alması nədi?*

Öz cavabı:
*Tədbirə tədbir yox olanda əmr,
Daşda əhəng olur, əriyir dəmir.
Payız yarpağıdı insanda ömür,*

Bir gün alıb salır yola bu dünya.

Şairin dilindən:

Qədəm basdıq şairlərin izinə,

Köçüb gedən ad qazandı özünə.

Vurğun qonaq gəlib Taxta düzünə,

Dünyanın boşalıb-dolması nədi?

Öz cavabı:

Şairin adını yaşadır sənət,

Bəxtiyar oxunur daim irəhmət.

Vədə tamam olsa verərmə möhlət?!

Şəmşiri dindirmir hələ bu dünya.

Söz tamam olur. Səmədin təklifi ilə yaxınlıqda böyük bir məclis qurulur. Şair ətraf mühitdən, gözəlliklərdən zövq almaqdan doymur, göz işlədikcə uzanıb gedən doyulmaz təbiət mənzərələrinə elə baxdıqca baxır. Bu vaxt daşın dibində bitən bir dəstə

bənövşə Mehdixan müəllimin gözüne sataşır, onu dərmək istəyir. Səməd dərhal:

- Qardaş, ona dəymə, o elə yerində gözəldir!” - deyir.

Səhərisi Qaçay müəllimin təşəbbüsü ilə at belində Taxtadüzə, Ceyran bulağına getməyi qərarlaşdırırlar. Bir neçə at yəhərləyib gətirirlər. Bu məqamda qəribə bir əhvalat baş verir. Atlar miniləndə qonaqların içərisində ən iri gövdəli adam olan Süleyman Rəhimova arıq bir at düşür. Hamı gülüşür. Amma Aşıq Şəmşir deyir ki, o atın elə arıq olmağına baxmayın, səhərdən onun qulaqlarına fikir verirəm, tez-tez irəli-geri hərəkət elətdirir. Mənim atam Şair Qurbanın at ilxısı olubdur. Mən bilirəm ki, qulaqlarını tez-tez oynadan at cəsur olur.

Aşığın sözünə gülüşürlər.

Hamı atları minir. Səməd Vurğun deyir:

- Aşıq qardaş, mənim mindiyim at köhlən atdı, elə deyilmi?! Hə, atalarımız necə deyib?!

Dəh nədi! - tez özünü düzəldir.

Hə, dəh nədi?

Arxın başı dəhnədi!

Əsli bədoy olana

Qamçı nədi, dəh nədi.

Yenə gülüşürlər.

Şair, Süleyman Rəhimova zarafatla deyir:

- Ayə, ona bir sallax tapın, yoxsa atı yaxşı getməz.

Qısa gülüşmədən sonra tərpənirlər. Doğrudan da, Süleyman Rəhimovun mindiyi at elə bil quş idi, qanad alıb uçurdu. O, Səməd Vurğunun bayaqkı atmacasına cavab olaraq onu pərt eləmək üçün tez atın başını çəkib deyir:

- Doğrudan, deyəsən bu “zəif” atdır!

Atlılar İstisuyun qarşı tərəfindən Dəli-
dağa doğru qalxan əyri-üyrü dolama yolla
Yuxarı Taxtadüzə doğru yön alır. Tax-
tadüzün sağ sahilində geniş düzün başındakı
qayalardan süzülüb gələn Ceyran bulağı
onları gözləyirdi...

Atlılar Aşıq Şəmşirin bələdçiliyi ilə atları
Ceyran bulağına doğru sürür. Bulağın
mənzərəsi şairi heyrətə gətirir. Üzünü aşığa
tutub deyir:

- Aşıq qardaş, bax bu su odey, o yuxarı-
da gördüyümüz daşlardan süzülə-süzülə
gəlib burada bulağa çevrilib. Böyük Allah
insanlara nə bəxş etməyib ki?!

Bu sözdən sonra Səməd atdan enir. Yol-
daşları da atlardan enirlər. Yüyəndən tutub
bulağın üstünə addımlayırlar. Bulağa
çatanda şair əllərini suya salıb gümüşü
saçlarına çəkir. Adamlar onun başına top-
laşır. Şair deyir:

- Əziz qardaşlar, İlahi Kəlbəcər dağlarını möcüzə yaradıb. Möcüzə görmək istəyənlər gəlib bu dağları gəzsinlər. Buraların sirli-sehirli dünyasını görən hər bir insan nə qədər xoşbəxtdir. Fikir verin, İstisu ilə buranın arası çox da uzaq deyil. İstisuda suyun hərarəti 78 dərəcədir, burada isə bulağın soyuqluğundan az qalır adamın əli dönsun.

Şair, Aşıq Şəmşirə üz tutub soruşur:

- Aşıq qardaş, bu bulaq nə üçün “Ceyran bulağı” adlanır?

Aşıq Şəmşir “Ceyran bulağı əfsanəsi”ni nəql edir:

- Əfsanəyə görə bu bulağın üstündə Ceyran adlı gözəl bir qız öz məhəbbəti uğrunda cəsərlə həlak olub. Ona görə də ona “Ceyran bulağı” deyirlər.

Səməd Vurğun bu yanıqlı hadisədən bərk mütəəssir olur. Odu ki, deyir:

- Aşıq qardaş, zəhmət olmasın, sazı götür, bu bulağın üstündə “Dübeyti” havası altında bir ağız oxu.

Aşıq sazı köynəkdən çıxaranda ətrafdakılar onların başına toplaşır.

O, sazı sinəsinə basıb ürəkdən oxumağa başlayır:

*Yaş qocalmaz Aydan ayrı,
İldən ayrı Dəlidağda.
Saz dinməsə ürək dinər,
Teldən ayrı Dəlidağda.*

*Yaxşı addı yaxşı qonaq,
Ürəyimin başı qonaq.
Nə görəcək naşı qonaq
Güldən ayrı Dəlidağda.*

Səməd dinir:

- Hə, aşıq qardaş, çox düz buyurursan. Naşı qonaq bu yerdə güldən ayrı nə görə bilər?!

Aşıq sözünə davam edir:

*Şəmşir Fərhad olammazdı,
Saz çalıb şad olammazdı,
Belə ustad olammazdı
Eldən ayrı Dəlidağda.*

Səməd aşığın sazına, səsinə heyrətlə, maraqla qulaq asıb deyir:

- Çox sağ ol, qardaşım! Aşıq qardaş, mənim üçün çox maraqlı olan bir xahişim var, zəhmət olmasa, bu ətrafda görünən və görünməyən dağların adını bir-bir deyəsən.

Aşıq Şəmşir deyir:

- Böyük şair, onda istəyirəm Ceyran bu-lağından bir az yuxarıya – Gəlin qayasına çıxmaq. Orada sizə çox maraqlı yerlər göstərəcəyəm.

Atları minib Gəlin qayasına tərəf yola düşürlər. Bir az getmiş şair atını sola doğru çapmağa başlayır. O biri atlılar da atlarını onun dalınca sürürlər. Təəccüb edirlər ki, şair atını qəfildən niyə belə çapdı?! Diqqətlə baxıb görürlər ki, yaxınlıqda alaçlıqlar var. Şair həmin obada sacda yuxa bişirən bir gəlinə yaxınlaşıb atını saxlayır:

- Ay bacı, o yuxadan verərsənmi yeyək! - deyir.

Gəlin başını qaldırmadan sacın üstündən yuxanı oxlovun üstünə alıb şairə uzadır. Şair yuxanı götürüb dürməkləyir. Şirin-şirin yediyi vaxt atlılar ona çatırlar. Şairin dürmək yeməyinə maraqla baxırlar. Şair deyir:

- Ayə, o Ceyran bulağının suyu məni yaman acdırdı.

Yazıçı Süleyman Rəhimov deyir:

- Ay Səməd, maşallah, yaxşı iştahan var. Çörəyi yavan da ləzzətlə yeyirsən.

Səməd cavabında:

- Böyük yazıçı, axı sən özün də dəfələrlə demisən ki, iştah yavanlıq istəmir! – deyir.

Obadakı adamlar Səməd Vurğunun gəlişi ilə bağlı aşığın oxumasını xahiş edirlər. Aşıq Şəmşir burada özünün məşhur “Oğluyam” rədifli şeirini oxuyur:

*Qartal düşüncəli, şair xəyallı,
Tər lan yuva salan dağlar oğluyam.
Anam İstisudu, atam Dəlidağ,
Murov, Lilpar, Qonur, Qoşqar oğluyam.*

*Lalədi, nərgizdi evim-eşiyim,
Köynəyim-sıx meşə, qoymaz üşüyüm,
Qərənfeldi, qızıl güldü beşiyim;
Buz bulaqlı, göy yaylaqlar oğluyam.*

*Bədənim Ərgünəş, Gülüstan, Çilgəz;
Vüqarım Şah dağı-əl çata bilməz!
Məkanım Çalbayır, oylağım Kəpəz,*

Min çiçəkli bir laləzər oğluyam.

*Cavahirdir Azərbaycan torpağı,
Qızıl, gümüş hər sərvətin yatağı,
Uca zirvələrin--lalə bayrağı!--
Şəmşirəm, nə gözəl diyar oğluyam.*

Şeir tamama yetir. Səməd Vurğun deyir:

- Aşıq, eşitdiyimə görə sənin atan da gözəl şair olub. Bəlkə ondan da bir qatar oxuyasan.

Aşıq cavab verir:

- Bəli, böyük şair, mənim atam böyük ustad Ələsgərin məsləkdaşı və yaxın silahdaşı olub. İcazə verin, onun “Dağlar” şeirini oxuyum.

Aşıq Şəmşir sazın zilini-zil, bəmini-bəm kökləyib “Qaytarma” havası üstündə Ağdabanlı Şair Qurbanın “Dağlar” şeirini oxuyur:

*Əzəl xilqətimiz torpaqdan, sudan,
Sən bizə atasan, anasan, dağlar!
Pərvəriş verirsən məhdi-zəmində,
Gah da məhv edirsən, fənasan, dağlar.*

*Çətindi sağalam - çoxdu azarım,
Mətahım dürr mətah - yoxdu bazarım,
Düşə, ya düşməyə bir də güzarım,
Səfərdi, salamat qalasan, dağlar!*

*İnsaf, mürvət qalib ixtiyarına,
İman, ilqar bağla etibarına,
Həsərət gözüm baxar bürcü-barına,
Qüdrətdən yapılmış qalasan, dağlar!*

*Mən gedirəm, səndə qaldı nişanam,
Qarışıb əhvalım, çox pərişanam,
Bir kəsə söyləyib, nə danışanam,
Sən bilib əhvalım qanasan, dağlar!*

***Baxıb seyrangaha, qan ağlar gözüüm,
Bu qədər fərağa mən necə dözüüm?!
Budur iltimasım, müxtəsər sözüüm:
Qurbanı gah yada salasan, dağlar!***

Səməd Vurğun şeirə diqqətlə qulaq asır. Diqqəti qarşı tərəfdə ucalan Keyti dağına yönəlmiş halda dodaqaltı nə isə deyir. Aşıq Şəmşir qurtaran kimi o, üzünü yenə aşığa tutub deyir:

- Aşıq qardaş, deməli, Ulu Ələsgərlə Şair Qurban bu dağlarda çox gəziblər. Həm də o kişi üzünü dağlara tutub “Salamat qal” deyib, biz dağlara nə deyək? Elə təkcə bu gün az müddət ərzində bu dağlara atla etdiyimiz səfərdə nə qədər gözəlliklər, nə qədər heyranedici mənzərələr gördük. Mən də deyirəm Miskin Abdal, Aşıq Ələsgər, Şair Qurban nə üçün dağları ürəkdən belə vəsf edir. Axı bu bəxtəvərlər illərlə at

belində dağları gəzib-dolanıb yaylaqlarda
elin-obanın şənliklərini keçiriblər.

Aşıq qardaş, deyirəm əgər qismət olsa,
gələn il mən məzuniyyət götürüb gəlim, bu
dağlarda sizinlə birlikdə gəzək. Buradan
Göyçə mahalına aşaq, Ələsgər dədəmizin
yurd-məkanını və qəbrini ziyarət edək.

Qulaq asanlar hamısı bir ağızdan “İn-
şallah, inşallah!” - deyir.

Məclis əvvəlki ahənglə davam edir.

Süleyman Rəhimov zarafata keçib Sə-
məd Vurğuna deyir:

- Ay qağa, sən elə Şəmşirə bir şeir yaz-
dın, niyə aşığın dediyi şeirlərə cavab ver-
mirsən?

Şair təbəssümlə cavab verir:

- Ay Süleyman, düzünü deyim ki, aşıq
qardaşın oxusu və şeirləri mənə o qədər xoş
gəlir ki, elə ona qulaq asmaq istəyirəm.

Aşıq Şəmşir isə sözüünə davam edərək
deyir:

*Kəlbəcər mahalı tamam bəzəndi,
Yaxın dostu, mehribanı gələndə.
Bayram etdi bütün ellər, obalar,
Şeirin şirin süxəndanı gələndə.*

*Etmış bu yerlərdə laçın şikarı,
Düşüb bu dağlara onun güzəri,
Mənim, görən kimi, Vurguna sarı
Qaynadı qəlbimin qanı, gələndə.*

*Mənə yol göstərdi təbimin piri,
Gördüm məhəbbətədi meyli, fikiri.
Şəmşirin açıldı qəlbinin sirri,
Bu torpağa gövhər kanı gələndə.*

Qaçay müəllim sözə qarışib deyir:

- Şəmşir əmi, səhər-səhər biz Ceyran bulağının üstündə olanda mən eşitdim ki, siz astadan nə isə deyirdiniz. Xahiş edirəm o şeiri deyəsınız.

Aşıq Şəmşir:

- Baş üstə! – deyib, alır görək “Səmən-dəri” havası üstə nə deyir:

*Ceyran bulağında, səhər çağında
Guşuma şairin sədasi gəldi.
Əziz qonaqlara ömür sağlığı,
Dilimə məhəbbət duası gəldi.*

*Vurğun gələn vaxtı bizim mahala
Çəmən müjdə verdi, sevindi lala.
Hamı dostlar ələ aldı piyala,
Məclisinə şirin badası gəldi.*

*Şəmşirin dilində ustadın adı,
Bir şadlıq başladı, ellər oynadı.
O şeir dəryası daşdı-qaynadı,
Görüşünə min-bir adası gəldi.*

Süleyman Rəhimovun sözü öz bəhrəsini verir. Şair deyir:

- Aşıq qardaş, de gəlsin, cavabını verim.

Hamı əl vurur. Aşıq da cavabında:

- Şair, inciməyin! Əvvəlcə siz desəniz yaxşıdır.

Səməd Vurğun gülümsünüb, zarafatyana deyir:

- Yaxşı, aşıq qardaş, al gəldi:

Səməd Vurğun:

Gərək deyəm: salamat qal,

Bu dağlardan ayrılında.

Deyəm suyun eylə halal,

Bulaqlardan ayrılında.

Aşıq Şəmşir:

Deməsəydin ayrılıq var,

Ağlamazdım belə, şair!

Gələcəyə səndən ümid

Gözləyirik hələ, şair!

Səməd Vurğun:

*Bir yadigar qalsın sözüüm,
Ayrılığa gərək dözüüm,
Doluxur, sultanır gözüm,
Ovlaqlardan ayrılanda .*

Aşıq Şəmşir:

*Dəryalar tək daşıb coşsaq,
Elimizə dastan qoşsaq,
Gəl əl tutaq, halallaşsaq,
Ancaq gülə-gülə, şair!*

Səməd Vurğun:

*Ürəklə meh təki əssən,
Gəl, unutma Vurğunu sən,
Kövrəlirəm doğrusu mən,
Yaylaqlardan ayrılanda!*

Aşıq Şəmşir:

*Üzü gülər, qəlbi təmiz,
Bu dağlara saldığınız iz.
Şəmşir ilə cəm elimiz:*

İstər hər il gələ şair!

Adəti üzrə alqış səsləri yenə dağlara yayılır. Səməd Vurğun üzünü aşığa tutub deyir:

- Aşıq qardaş, axı siz demişdiniz ki, dağları mənə göstərəcəksiniz.

Bu müraciət iştirakçıların hamısının diqqətini cəlb edir. Aşıq Şəmşir isə bu yerləri ondan da yaxşı tanıyan dostu, elə bir saat əvvəl məclisə gəlmiş Təhlə Xəlili göstərib deyir ki, Xəlil qardaş ömrünü-gününü bu yerlərdə keçirib, yaylaqları sizə o göstərəcək!

Xəlil kişi bu müraciəti çox məmnuniyyətlə qarşılayıb cavab verir ki, hörmətli şair, bir az sağa - dikin başına çıxaq, oradan ətraf dağlar daha aydın görünür.

Səməd Vurğun və onu müşayiət edənlər alaçıqların sağındakı dikin başına toplaşırlar. Xəlil kişi deyir:

- Hörmətli şair, bizdən solda görünən o yüksək dağın adı Keytidir. Qarşı tərəfimizdə görsənən o uzun dərənin adı Bağarsaq dərədir. Böyük İstisudan başlayıb düz Ağcaqız aşırımınadək uzanır. Ona görə də ora Bağarsaq dərə deyillər. Arxa tərəfimizdə ucalan o zirvənin adı Gəlin qayası yaylağıdır. Gəlin qayasının sağ tərəfindən baxanda Dəvəgözü dağı, Qızıltəpə, Ayıçınqılı, Əyriqar, Yazılı körpü dağlarıdır, oradan o tərəfə isə Göyçə aşırımıdır. Bax, bu görünən boz dağ isə Perlit dağıdır. Onun aşağısı Qonaqqalmaz, bəri tərəfi Tatallarçay yaylağı, o yanı Sarıbulaq, onun aşağısı isə Kürd qoruğudur. O tayda başı görünən dağ isə Bəbirbəy dağıdır ki, onun başına çıxanda bütün Göyçə çuxuru, Göyçə gölü ayağının altında qalır. Lap arxada görünən isə Dəli-dağıdır.

Təhlə Xəlilin səmtlə göstərdiyi dağları doyunca seyr eləyirlər.

Sonra şarlə aşıq və onları müşayiət edən qonaqlar yenidən atlara minib İstisuya qayıdılar.

Bu gəzintinin səhərişi günü Səməd Vurğun təklif edir ki, o gün İstisuyun üstündə, Ceyran bulağında keçirdiyimiz məclislər çox gözəl oldu. İndi isə başqa yaylaqları, obaları gəzmək istəyirəm.

Əvvəldə dediyimiz kimi, Səməd Vurğunun “Əbəbiyyatımızın uzaqvuran topu” adlandırdığı Süleyman Rəhimovun ailəsi şairin ailəsi ilə İstisuda idilər .

Ona görə də Səfər Verdiyevin tapşırığı ilə Ceyran bulağının ətrafından axan Tatallar çayının sahilində çadır günlüyü düzəldirlər. Rayon prokuroru Paşa Paşayev, İstisuyun baş həkimi Bağirov, əslən Laçın rayonundan olan Qaçay müəllim və başqaları da onlarla birlikdə həmin məclisə gəlirlər. Çadır

günlüyünün içərisi Kəlbəcər gəlin-qızlarının toxuduğu kilim və gəvələrlə döşənmişdi. Aşıq Şəmşir öz şagird və həmkarlarından Aşıq Xalıqverдини, Aşıq İslamı, Aşıq İdrisi, Aşıq Şavağatı, Aşıq Pənahı və Aşıq Bədəli də məclisə dəvət edir. Məclisdə Taxtadüz və Ceyran bulağı, Sarı bulaq ətrafında yerləşmiş bütün Qarabağ camaatı iştirak edir. İlk söz Aşıq Xalıqverdiyə verilir.

Xalıqverdi Aşıq Şəmşirin “Şəmşiri” gəraylısını, Aşıq İslam isə Səməd Vurğunun “Dağlar” gəraylısını “Dübeyti” havası üstündə ifa edirlər:

Aşıq Şəmşir:
Çağır gəlsin, düşüb yada
Dağların qoca Şəmşiri.
Adı elə salıb səda,
Tanıdıb uca Şəmşiri.

Səməd Vurğun:

*Üstündən karvan yeriməz,
Sıxdır dumanların, dağlar!
Yayda, qışda heç əriməz
Quzeylərdə qarın, dağlar!*

Aşıq Şəmşir:
*Bu bülbüllü, güllü bağlar,
Səndən ayrı gözüm ağlar,
Ağır ellər, qoca dağlar
Unudar necə Şəmşiri?!*

Səməd Vurğun:
*O qız yaldan tək aşanda,
Saç kəmərə dolaşanda,
Atdan düşüb yal aşanda
Mən olum zəvvarın, dağlar!*

Aşıq Şəmşir:
*Boynun bükən bənövşələr,
Sizdə nədi əndişələr?
Bu cüyürlü göy meşələr*

Tantıyr bunca Şəmşiri.

Səməd Vurğun:

*Laçınların göydən enməz,
Qayaların baxar dinməz,
Yaman gündə üzün dönməz,
Pozulmaz ilqarın, dağlar!*

Aşıq Şəmşir:

*Namərd ilə edib dava,
Çox düşübdü qar, qırova.
Ovçu aparıb Murova,
Qızılaxaca Şəmşiri.*

Səməd Vurğun:

*Ovçu gəzər oğrun-oğrun,
Maralların düşər yorğun,
Qonaq gəlib sizə Vurğun,
Sevinsin gülzarın, dağlar!*

İfalar Səməd Vurğunun çox xoşuna gəlir.
Üzünü Aşıq Şəmşirə tutub deyir:

- Aşıq, qoy sənin şəyirdlərin bir divanı oxusunlar.

Hər iki aşıq sazı sinəsinə basıb “Baş divanı” üstündə kökləyir, aldı görək nə deyir:

Aşıq İdris “Əldən gedər” rədifli divanısını, Aşıq Xalıqverdi isə “Olmasa” divanilərini məclis-əhlinə çatdırırlar.

Əvvəlcə aldı Aşıq Xalıqverdi, görək nə dedi:

Aşıq Xalıqverdi:

*Heç kimsənə yoxsul olmaz-
qəlbindən dar olmasa.*

*Sözü xalqə şirin gələr:
o dil-azar olmasa.*

*İkiüzlülük eyləməsə -
hamı inanar ona.*

Dostlarına yalan satıb

bietibar olmasa.

Aldı Aşıq İdris:
*Yaxşı dostu yalan satma,
etibar əldən gedər,
Həm məhəbbət, həm sədaqət,
düz ilqar əldən gedər.
Öz payınla kifayətlən,
özgələrdən kəs gözüün.
Tamah səni bəndə salar,
xeyri-kar əldən gedər.*

Aldı Aşıq Xalıqverdi:
*Xoş o kəsin əhvalına:
kəskin ola iqbalı.
İnsana tale lazımdı –
puçdu dünyanın malı.
Nadanla həmdəm olanın
tez ağarar saqqalı,*

Mərd igidin gər özünə

münasib yar olmasa.

Aldı Aşıq İdris:
*Cənnət bağı demək olmaz
hər açılan güllərə.
Namərdlərə bel bağlayıb,
uyma hiylə dillərə.
Leyli deyib, aşıq olma
hərcayı gözəllərə.
Təzə aşna axtarınca,
köhnə yar əldən gedər.*

Aldı Aşıq Xalıqverdi:
*Bir qılıncın kəsmək üçün
gəzin polad qatını.
Hər ot bitər öz kökündə,
göstərər isbatını.
İgid oğul kür süd əmsə,
itirəcək zatını.
Qaraquş köhlən götürər,
dayısı sar olmasa.*

Aldı Aşıq İdris:
*İnsanlara yaxşılığı
eylə sən cavan çağı.
Təmiz adla bir səxavət
dünyada qalar baqi.
Mal-dövlətin olmasa da,
əziz saxla qonağı.
Təxti-Süleyman qalmayıb,
bir gün var əldən gedər.*

Aldı Aşıq Xalıqverdi:
*Əhli-arif məclisinə
kinayə söz atma sən!
El xatirin əziz saxla,
dost arasın qatma sən!
Dürr mətahın varsa əgər –
hər yetənə satma sən!
Qiyətini bilən sərraf,
həm xiridar olmasa.*

Aldı Aşıq İdris:

*Can çürütdüm, nanəcibin
yolunda çəkdim cəfa.
Bu zəhmətim hədər getdi,
heç görmədim xoş səfa.
Faş eyləmə fürsətini,
namərddə olmaz vəfa.
Eylədiyin hər yaxşılıq
aşıkar əldən gedər.*

Aldı Aşıq Xalıqverdi:
*Şəmşir deyər: bu dünyada
xoş keçə vaxtın gərək.
İqbalın kəskin olub
qurula taxtın gərək,|.
Yatmaya qəflət içində,
oyana baxtın gərək.
Baxtın onda qanad çalar—
dərdə düçar olmasa.*

Aldı Aşıq İdris:

*Bir planı çəkmək üçün
öz işini sazda gör.
Şəmşir, qüvvə sərf eylə sən,
kəndini tarazda gör.
Hər düşməni öz yerində,
qış tədbirin yazda gör.
Qəfil işlək yollarını
alar qar, əldən gedər.*

Yer-yerdən “Sağ ol aşığı, sağ ol!” səsləri göylərə ucalır. Onların dalınca Aşıq Pənah Aşıq Şəmşirin “Düşərsən” rədifli şeirini “Misri” havası üstündə şirin zəngülələrlə oxuyur:

*Çətin işi kərəm-kanı düzəldir,
Düzəlməsə, nə inada düşərsən.
Eldən çıxıb küsmə ana torpaqdan,
Obadan ayrılma, cida düşərsən.*

*Dostum, sən bax bu halıma bu gündə,
Yaxşı yetiş əhvalıma bu gündə.
Hərdən bir də xəyalıma bu gündə
Sən, a gözəl mələkzada, düşərsən.*

*Yoxsulluq zülmətdi, ayrılıq yaman,
Şəmşir, şah pirindən istərsən aman.
Aşıqlar dilində oxunan zaman
Hər sazda-söhbətdə yada düşərsən.*

Aşıq Pənahın zil və məlahətli səsi şairi heyran edir. O, xoş təbəssümlə:

- Mənə indi çatdı ki, aşıq qardaşın şəyirdləri heç də özündən geridə qalmır.

Aşıq Şəmşir Səməd Vurğuna deyir:

- Hörmətli şair, icazə verin, indi də balabançı Şavağata söz verək.

Şair cavab verir:

- Nə deyirəm, qoy çalsın, qulaq asaq, nakam məhəbbətin naləsinə.

Şavağat yastı balabanda “Yanıq Kərəmi” havasını çox məlahətlə ifa edir.

Şair heyran-heyran əl çalır. Alqışlardan sonra Aşıq Şəmşir yenidən Şavağata müraciət edərək sazı ona verib “Məmməd-söyünü” havası üstündə Səməd Vurğunun “Ceyran”^{*} şeirini oxumasını xahiş edir. Şagird xahişi çox məharətlə yerinə yetirir, alır görək nə deyir, necə deyir, deyək şad olasınız:

*Yerdən ayağını quş kimi üzüb,
Yay kimi dartınıb, ox kimi süzüb,
Yenə öz sürüsün nizamla düzüb,
Baş alıb gedirsən hayana, ceyran?*

** Səməd Vurğunun ölümündən sonra ilk dəfə Azərbaycan radiosunda da bu mahnı Şavağatın ifasında səslənmişdir.*

*Əzəldən meylini salıb çöllərə,
Bəxtini tapşırdın bizim ellərə,
O qara gözlərin düşüb dillərə,
Dişlərin oxşayır mərcana, ceyran!*

*Bir məsəl qalmışdır ata-babadan:
Uçarda turacdır, qaçarda ceyran!
Bir mən deyiləm ki, hüsnünə heyran,
Şöhrətin yayılıb hər yana, ceyran!*

*Sükuta qərq olmuş ürəyimlə mən
Keçirəm yenə də Muğan çölündən.
Yanında balası, yağış gölündən
Əyilib su içir bir ana ceyran!*

*Elə ki, son bahar min büsat qurur,
Kolları-koslari yığıb uçurur.
Sıxlaşıb bir yerə baş-başa durur
Düşəndə çovğuna, borana ceyran.*

*On addım kənarda yatmayıb təkə,
Gəzinir, oylağa baş çəkə-çəkə.
Gələn qaraltıdır, yoxsa təhlükə?
Bir özünə baxır, bir ona ceyran!*

*Ovçu, insaf elə, keçmə bu düzdən!
O çöllər qızını ayırma bizdən!
Qoyma ağrı keçə ürəyimizdən,-
Qiymə öz qanına boyana ceyran!
Nə gözəl yaraşır Muğana ceyran!*

Onun təkrarsız ifası şairin çox xoşuna gəlir. O, Şavağatın əlini sıxaraq:

- Sənə halal olsun, aşiq! Belə şagirdi olan ustad hələ sağlığında ikən özünə əbədi heykəl ucaldıb. Bir daha sağ ol! - deyir.

Məclisin bu yerində Aşıq Şəmşirin yaxın dostu, Qarabağ camaatı içərisində böyük xətir-hörmət yiyəsi olan Təhlə Xəlil bir dəstə atlı ilə yenidən bura gəlir. Qonaqlarla

görüşüb onları evinə qonaq dəvət edir. Səməd Vurğun deyir:

- Xəlil qardaş, təklifinə görə çox sağ ol, bizə böyük xətir-hörmət qoyursan. Xahiş edirəm mindiyiniz o atlardan bir neçəsini bizə verəsiniz, bir Göyçə aşırımına gedək-qayıdaq. Yəqin siz də yaxşı bilirsiniz ki, Aşıq Ələsgər bu dağlarda çox dövranlar keçirib. Onun ruhuna hörmət əlaməti olaraq heç olmasa uzaqdan da olsa o böyük ustadın yurduna göz gəzdirək.

Səməd Vurğunla Aşıq Şəmşir başda olmaqla qonaqlardan bir neçə nəfər atlanıb Göyçə baxarına doğru gedir. Ələsgər yurduna doyunca tamaşa edirlər. Aşıq Şəmşirin ürəyi atdanır. Ustadı Aşıq Ələsgərlə bağlı maraqlı xatirələr danışır.

Səməd Vurğun fikirli-fikirli deyir:

- Aşıq qardaş, mənə bir məsələ də indi aydın oldu ki, o böyüklükdə dühadan dərslər alan adam ancaq sənin kimi sinədəftər olar.

Hələ üstəlik qüdrətli sənətkar, söz sərrafı olan atanız Ağdabanlı Qurbandan aldığınız ustad dərsləri, öyüdləri də ki, öz yerində. Atalar elə-belə deməyib ki, ot kökü üstə bitər.

Yəqin ki, Ulu Ələsgərə ithafların var. Onlardan birini oxu, qoy bu nurlu ustadın ruhu şad olsun.

Aşıq Şəmşir:

- Böyük şair, Ələsgər əmim çox möcüzəli adam olub. Heç ona şeir yazmamaq olarmı?!

Bu qısa söhbətdən sonra Aşıq Şəmşir “Cəlili” havası üstündə ustadı Aşıq Ələsgərə yazdığı “Ələsgər” şeirini oxuyur:

*Böyük tacidarım, kamil sənətkar,
Sənsən mənim pak ustadım, Ələsgər.
Yadımdan çıxarsa yazdığın əşar,
Qopar o gün qiyamətim, Ələsgər.*

*Ruhuma nur verən dahi sən oldun,
Sənətimin qibləgahı sən oldun,
İdrakımın mehri, mahı sən oldun,
Fikrim, zikrim, həm baratım Ələsgər.*

*Şəms olub düşübsən sən dildən-dilə,
Nəğmən pay verilib bağda bülbülə,
Xəzinə anbarın baqidir hələ,
Açılıb bazarın, satım, Ələsgər.*

*Röyada dərs dedin, öyrətdin məni,
Pak saxladın eşqi, nəfsi, bədəni.
Fərasət möcüzü sanıram səni,
Haqdı ki var, etiqadım, Ələsgər.*

*Sən mənə səadət, barat vermişən,
Şəmşirin qəlbinə qanad vermişən!
Zərrin irəxtili Qırat vermişən,
Durur o verdiyin atım, Ələsgər.*

Söz tamama yetir. Səməd, aşığa “Bərə-kallah!” – deyir.

Göyçə baxarı gəzintisindən sonra geri dönürlər. Təhlə Xəlilə minnətdarlıqlarını bildirib, maşına əyləşib yenidən İstisuya qayıdırlar.

Səməd Vurğunla Aşıq Şəmşir İstisuda dincəldikləri vaxt hər gün onların görüşünə minlərlə adam gəlir. Hər axşam sanatoriyanın həyətinə irili-xırdalı məclislər keçirilir. El-oba öz sənətkar oğullarını sevə-sevə alqışlayır.

Səməd İstisuda olduğu müddətdə raykom katibi Səfər Verdiyev də hər gün şairlə aşığın ziyarətinə gəlir. Artıq avqust ayı sona yaxınlaşır.

Səməd Vurğuna Bakıdan teleqram gəlir. Onu təcili şəhərə çağırırlar. Şair aşığa deyir:

- Qardaş, mən Bakıya qayıdası oldum. Sən şeirlərindən topla, sentyabr ayının 29-da Bakıya gətir. 20 çap vərəqi həcmində kitabını çıxartdıracağam.

Şairlə aşiq yüz ilin dostları kimi qucaqlaşib ayrılırlar.

Səməd Vurğunu raykom katibi başda olmaqla, bütün Kəlbəcər ziyalıları və fəalları Ağdərə aşırımında coşub-çağlayan “Rus bulağı” adlı yerə qədər ötürüb, Bakı şəhərinə yola salırlar.

1955-ci il sentyabrın 28-də Aşıq Şəmşir bir taxta çemodan şeirlərini götürüb oğlu Qənbər müəllimlə birlikdə Bakıya gəlir.

Bir gün sonra Səməd Vurğun Azərbaycan Elmlər Akademiyasının ikinci mərtəbəsində öz kabinetində aşığı şad-şalayın qarşılıyır. Dostlarından Məmməd Arif Dadaşzadəni, Mirzağa Quluzadəni, Osman

Sarıvəllini, Cəfər Xəndanı və başqalarını yanına dəvət edir. Aşıq Şəmşiri onlara təqdim edib, geniş ürək sözlərini deyəndən sonra onun şeirlərini “Akademiya” nəşriyyatında nəşr etmələrini tapşırır.

Aşıq Şəmşirin özünü isə “ZİM” maşınına oturdub zarafatla deyir:

- Aşıq qardaş, sən dağları mənə göstərmisən, mən də Bakının görməli yerlərini sənə göstərəcəyəm. Gedək gözək.

Aşığı “ZİM” maşınında axşam saat 7-yə qədər gəzdirib qohumlarıgilə gətirir. Aşıq maşından düşəndə şair də maşından enir və deyir:

- Aşıq qardaş, mən səhər xaricə gedəcəyəm. Sağlıq olsun, bir neçə həftə xaricdə müalicə olunanadan sonra Azərbaycana qayıdacağam. Gələn kimi sizin kitabınızın çapı ilə şəxsən özüm məşğul olacağam. Sözümlü-sözdür. Sən Osman Sarıvəlli ilə daim əlaqə saxla.

Onu da əlavə edir ki, mən Kəlbəcərdən qayıdanda Yazıçılar İttifaqının sədri Süleyman Rəhimova sənin şeirlərinin respublikanın bir sıra qəzet və jurnallarında çap elətdirməyi və səni İttifaqa üzv qəbul etməyi xahiş etmişəm.

Aşıq Şəmşir bir neçə gün Osman Sarıvəlli ilə 20 çap vərəqindən artıq şeirlərini ərəb əlifbasını kamil bilən Yazıçılar İttifaqının katibəsi Kübra xanımın vasitəsi ilə kiril əlifbasına çevirtidir.

Bəli, əzizlərim! Xeyirxah adamlar fəaliyyətə başlayır. Allah-Tala heç birinizi intizarda, gözü yolda, qulağı səsdə qoymasın.

1956-cı ilin fevral ayında Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının sədri Süleyman Rəhimov yığıncaq keçirmək üçün Kəlbəcəyə gəlir.

Aşıq Şəmşiri də yığıncağa dəvət edir, onunla görüşür. “Xoşgəldin”dən sonra Sü-

leyman Rəhimov onun narahatlığını bildiyindən, aşiq dinməmiş deyir ki, Səməd Vurğun xaricə gedəndən sonra bərk xəstələnib. İndi Moskva şəhərində müalicə olunur. Bir neçə gün bundan əvvəl yanında olmuşam. Görüşümüz zamanı dedi ki, daha mən xəstələnmişəm, aşığın kitabının redaktoru Osman Sarıvəlli olsun. Aşıq, siz narahat olmayın, Allahın köməyi ilə hər şey yaxşı olacaq.

Bu xəbərdən bərk mütəəssir olan aşiq bir məktub yazıb Süleyman Rəhimova verir və xahiş edir ki, onu Səməd Vurğuna çatdırsın. Məktub “Bir də gəl” və “Sənə” adlı 2 şeirdən ibarət idi:

BİR DƏ GƏL

*Çəkir həsrətini bizim Kəlbəcər;
Böyük şair, şiş dağlara bir də gəl!*

*Dedin: “Vurğun demə, gəldi-gedərdi...”
Verdiyini o düz ilqara bir də gəl!*

*Gəl, səni gözləyir Ceyran bulağı,
Şeyrinlə bəzənir ellər yaylağı,
Gəl ol İstisuyun yenə qonağı,
Əməl eylə etibara, bir də gəl!*

*Sənə minnətdardı elimiz hamı,
Gəlsən, görüşündən alarıq kamı,
Olar qəlbimizin şadlıq bayramı,
Qoy vədəni ilk bahara, bir də gəl!*

*Sözün də, şeyrin də sənətkarısən,
Xalqın istəklisi, el vüqarısan,
Nizami yurdunun yadigarısən,
Minnətdarlıq sənətkara, bir də gəl!*

*Şairi çağırır gül, çəmən, lələ,
Fərağın gör məni salıb nə halə.
Şəmşir də çəkməsin heç möhnət, nalə,
O gəzdiyin oyaqlara bir də gəl!*

SƏNƏ

*Узун юмр, ған савлыбы дцнйада
Гисмят олсун, диляр ящли-щал
сяня.*

*Йетиш арзу-кама, мятляб-мурада,
Ди эял верим бу туюцвяни ал, сяня.*

*Буз булаглы, сых мешяли талада,
Бах ишрятли, тамашалы щала да.
Чямян дя, чичяк дя, эцл дя, лаля дя,
Ятир версин бу даьларда, гал, сяня.*

*Мицштад олдуз сяндя ширин сюзя
дя,*

*Бу мяцяббят мцйяссярди сизя дя,
Бейран булавына, Тахтадцзя дя,
Эял, Истису шярбят олсун - бал
сяня.*

*Дялидаьын башы щяля гарлыды,
Кейти даьы бянювшаля, варлыды.
Вурьуну унутмаз, етибарлыды,*

*Эялягъяк эюр инди ня хяйал сяня.
Шямширин овлабы Мирова да эял,
Шейр дяфтяриня йеня ат бир ял.
Щямзя чямянэащы ъянняяддян
эюзял,
Ялбяття, хош эяляр бу ъялал сяня.*

Süleyman Rəhimov həmin qoşmaları “Azərbaycan gəncləri” qəzetində nəşr etdirib Moskva xəstəxanasında ağır xəstə yatan Səməd Vurguna çatdırır.

Aşığın şeirlərindən gözləri bulud kimi dolan şair dostunun söz boxçasını boş qoymur.

Qələmi götürüb “Nisrən Kərəmi” üstündə köklənən “Olsa” rədifli şeirlə aşığa cavab verir:

*Aldım məktubunu, ay Aşıq Şəmşir,
Darıxma, gələrəm imkanım olsa.
Namərd xəstəlik var, deyil ki, bu sirr,*

Yaram sağalardı, dərmanım olsa.

*Mən ki, söz vermişdim sənə doğrudan,
Həmin o ilqardı məni ağrıdan,
Düşüb qüssələrə olma bağı qan,
Qartala dönərəm sağ canım olsa.*

*Oxudum sözünü, ürəkdən şadam,
Kür üstündə ceyran vuran səyyadam,
Külüng çalıb dağlar çapan Fərhadam,
Şirin tək sevdiyim cananım olsa.*

*Dost-dostu görəndə o gün alır kam,
Vurğun da istəyir iş tapsın əncam,
Biz deyib-danışıb eyləyək bayram,
Səninlə görüşmək zamanım olsa.*

Məktubu alan Aşıq Şəmşir sevinir, onun sağalmasını gözləyir.

Mart ayının ortalarında Bakıdan aşığa teleqram gəlir. Onu Səməd Vurğunun

yubileyinə dəvət edirlər. Aşıq teleqrama sevinir və təcili Bakıya gəlir. Şəhərdə onu Osman Sarıvəlli, Mehdixan Vəkilov və başqaları qarşılayır. Aşıq Mehdixandan soruşur ki, Səməd yubileydə iştirak edəcəkmiki?

Mehdixan gözlərindən bulud kimi yaş töküüb deyir:

- Aşıq, Səmədin yubileydə iştirak edəsi halı yoxdur.

Aşıq Şəmşir bu sözdən çox mütəəssir olur, xahiş edir ki, onu şairlə görüşdürsünlər. Mehdixan deyir:

- Aşıq, həkimlər Səmədlə görüşməyi qadağan edib.

Aşığın artıq üz vurmaqdan başqa çarəsi qalmır. Səhərisi gün o vaxt Bakının ən mötəbər klublarından birində Səməd Vurğunun yubiley gecəsi baş tutur. Xarici qonaqlar və respublikanın görkəmli ziyalıları yubiley şənliyində iştirak edir. Hazırlanmış ssenariya əsasən respublikanın artistlərindən biri Sə-

məd Vurğun rolunda, Aşıq Şəmşir isə özü səhnəyə çıxır. Zal gurultulu alqışlara qərq olur. Sonra yubiley konsertində Aşıq Şəmşir öz şeirini oxuyur, Səməd Vurğunun şeirini isə qazaxlı Aşıq Hüseyn Xaloğlu ifa edir, yenə gurultulu alqışlar zalı bürüyür. Səməd Vurğunun telefon bağlantısı olur. Şair Azərbaycan xalqına məşhur

***Gözüm-gözünüzdən uzaq olsa da
Könüldən könülə yollar görünür***

- misraları ilə müraciət edir. Yubiley gecəsinin səhərisi Aşıq Şəmşir Səməd Vurğunla mütləq görüşəcəyini qərara alır. Yenə Meh-dixan Vəkilova, Süleyman Rəhimova müraciət edir. Özbəkistandan gəlmiş şair Qafur Qulam aşığın kimliyini biləndən sonra onun xahişi ilə Səməd Vurğunla aşığın 5 dəqiqəlik görüşünə icazə verirlər.

Səməd Vurğun yataqda halsız vəziyyətdə olsa da Aşıq Şəmşiri görəndə üzünə xoş bir təbəssüm gəlir və inamla:

- Aşıq qardaş, narahat olma, inşallah tezliklə sağalacam! - deyib onu yola salır.

Şəmşirin ürəyi Səməd Vurğunun xəstə-hal görkəmindən papa-para olur. Güclə özünü ələ alaraq otaqdan çıxsa da, göz yaşları onu boğur. Halının pisləşdiyini görənlər əyləşmək üçün ona stul verirlər. Elə stulda oturan kimi “Göz yaşı” rədifli qoşmasını deyib, qonaqlarla və Səməd Vurğuna baş çəkmək üçün gələnlərlə sağollaşib uzaqlaşır. Yazdığı şeiri Osman Sarıvəlliyə verir:

*Daha tablaşmıram, dözmək çətindi,
Axma ürəyimə, aman, göz yaşı!
Saxlaya bilmirəm, gücüm də çatmır,
Ətrafımı alıb tufan, göz yaşı!*

Allahı çağırdım, çatmadı səsım,

*Yoxdu harayıma çatan bir kəsim,
Daha dinməyə də gəlmir həvəsim,
Bürüyüb başımı duman, göz yaşı!*

*Bu böyük dahinin halına bax sən,
Dayanma kənardə, durma uzaq sən.
Daha gəl Şəmşirin qanına ax sən,
Görməsin Vurğun tək insan göz yaşı.*

Osman Sarıvəlli deyir:

- Şəmşir qağa, dözümlü olmaq lazımdır,
Allaha pənah!

Aşıq Şəmşir isə daha görüşməyə bir kəs tapmadığı üçün bir neçə gün Bakı şəhərində fəryad edə-edə gəzib çar-naçar rayona qayıdır. Elə gecə-gündüz Vurğundan bir xəbər gözləyir.

1956-cı ilin may ayının 27-də kənd cav-
vanları aşığın kefsiz olduğunu görüb onu kənd-

lərindəki mineral bulağın (turşsuyun) üstünə aparırlar. Orada cavanlarla dərdləşir. Qəfildən bir nəfər aşığa sual verir ki, ay Şəmşir əmi, bəs Səməd Vurğun rəhmətə getdi, sən niyə getmədin?

Aşıq Şəmşir bu sualdan möhkəm sarsılır və uşaqlarına bu xəbəri niyə ona vaxtında demədiklərinə görə bərk əsəbləşir. Elə həmin günün səhərişi böyük oğlu Qənbər müəllimlə Bakıya çıxır. Bakıda birbaşa Osman Sarıvəllinin yanına gəlirlər. O, şairdən onları Səməd Vurğunun qəbri üstünə aparmasını xahiş edir. Osman Sarıvəlli onları Səməd Vurğunun dəfn edildiyi Fəxri xiyabana gətirir. Aşıq Şəmşir şairin qəbri üstündə qalaqlanmış gül tığını görəndə keçən il Səməd Vurğunla Kəlbəcər görüşündə ona təqdim edilən güllərin elə bil təkrarını görür. Yoldaşlarından icazə alıb bir qədər kənara çəkilir. 10-15 dəqiqədən sonra qayıdır. Osman Sarıvəlli arif adam idi. O

saat başa düşür ki, Aşıq Şəmşir nə isə yazıb, ona görə də deyir ki, ay Şəmşir qağa, xahiş edirəm o yazdığın şeiri oxuyasan. Aşıq əlindəki vərəqi açıb təzəcə qələmə aldığı məşhur “Qardaş” şeirini oxuyur:

*Bu necə baxışdı, qəlbim oldu qan,
Cismi-canın yandı atəşə, qardaş!
Sanki qara geydi sonsuz asiman,
Ay-Günəş ağladı yanaşa, qardaş!*

*Qəzanın qədəri buyurdu fərman,
Dostun ayrılığı olur nə yaman,
Bu çərxi-ruzigar vermədi aman,
Qoymadı çatasan yüz yaşa, qardaş!*

*Lərzəyə düşübdü dostların cəmi,
Dayanıb, şairin yazmır qələmi.
Böyük sənətkarın möhnəti, qəmi
Od salıb bu dağa, bu daşa, qardaş!*

*Səni soruşacaq böyük, həm uşaq,
Analar, bacılar qan ağlayacaq.
“Haray, Vurğun!” - deyər Murov, Dəlidağ,
Qoşqar, Kəpəz eylər tamaşa, qardaş!*

*Necə layiq görək sənə bu adı,
Ey şeirin sərraflı, mahir ustadı.
Səninçin el çəkir ahı, fəryadı,
Yol verir gözümüz qan-yaşa, qardaş!*

*Sən vurğun olduğun ellər yasdadı,
Qoynunda qalıbdı, əllər yasdadı,
Çəmənli, çiçəkli çöllər yasdadı,
Gəlir uca dağlar baş-başa, qardaş!*

*Bülbül məlul durub zarıyır bağda,
Tərlan şivən edir kəklikli dağda,
Lalə qəm ağlayır bu qəmli çağda,
Qoyma sevənlərin ağlaşa, qardaş!*

Müstəcəb olmadı deyilən dua,

*Götürüb tufəngi çıxmırsan ova,
Buludlar qaralıb, tutulub hava,
Yaz günün dönübdü bir qışa, qardaş!*

*Ağlasın doyunca səni Dilbazi,
Şair avazıdı onun avazı.
Sənə nə yazıldı bu qara yazı,
Az qalıb sinəmdə qəm daşa, qardaş!*

*Hələ səndən gözləyirdik gələcək,
Hər sözündə ətir saçır min çiçək.
Kim dedi ömründən belə tez əl çək,
İstəyir başımdan dərd aşa, qardaş!*

*Gözlədik, gəlmədin bizim mahala,
Sənə qıymaz idik, gəldin zavala.
Şəmşiri firqətin salıb nə hala,
Belə dağ çəkərmə qardaşa qardaş?!*

Aşıq şeiri oxuyandan sonra Osman Sarıvəlli kövrələ-kövrələ deyir:

- Şəmşir qağa, sənə halal olsun! Mən indi başa düşdüm ki, qardaş-qardaşı necə ağlayarmış.

Səməd Vurğunun vaxtsız vəfatı Aşıq Şəmşir üçün həm mənəvi, həm də bir növ iqtisadi zərbə olur. Yəni Aşıq Şəmşir toylara, dəvətlərə təsadüfi hallarda gedir. Amma o, Səməd Vurğun itkisini öz sözləri ilə desək, “həsərətə və ağrıya” çevirərək yeni-yeni şeirlərlə əvəz etmək qərarına gəlir.

Yaxşılardan xeyrxahlığı həmişə olubdur. Bu yaxşılardan biri də böyük yazıçı Süleyman Rəhimov olur. O, Aşıq Şəmşirə mənəvi dayağa çevrilir, onun şeirlərini Yazıçılar İttifaqının qəzet və jurnallarında dərc etdirir. Həmçinin, Süleyman Rəhimov Osman Sarıvəlliyə Aşıq Şəmşirin şeir kitabının nəşrini hazırlamaq üçün tez-tez ona göstərişlər verir. Amma Osman Sarıvəlli aşığın kitabını hazırlayıb “Akademiya” nəşriyyatına versə də kitabın nəşri gecikir.

Sözsüz ki, bəzi nadanların mənfi hərəkətləri də bu işin ləngiməsinə təsir göstərir. Hətta bəzi şairlər tərəfindən Aşıq Şəmşir soyuq qarşılanır. O, yenə Səməd Vurğun ruhuna müraciət edir.

Bəli, əzizlərim, qəm-kədər içərisində olan aşıq sazı bağına basıb “Dilqəmi” havası üstündə görək nə deyir:

*Hansı səmtə baxdım, görmədim yenə,
Dostu-mehribanı gözüm axtarır.
Üz tutmağa elə kimsə tapmadım,
Qalmayıb canında dözüüm, axtarır.*

*Ürək-dirək verənlərim çox olub,
Dünən söz deyənlər bu gün yox olub,
Tənəli söz ürəyimə ox olub,
Hamı aldatmağa yozum axtarır!*

*Gəlib yaxınıma hey dönə-dönə
Nə ad verim gündə yalan deyənə?*

***Şəmşirin səsini eşidib yenə
Sızıltı qoparıb sazım axtarır!***

Bəli, Aşıq Şəmşirin sazı da özü kimi sızıldayır, nalə çəkir, bir harayçı, bir köməkçi axtarır, tapmır ki, tapmır.

1957-ci ildə Yazıçılar İttifaqının sədri Süleyman Rəhimov ürəklə bu məsələyə müdaxilə edir və Aşıq Şəmşirin Yazıçılar İttifaqının üzvlüyünə seçilməsi məsələsi həll edilir. O, yekdilliklə İttifaqın üzvü seçilir. Elə həmin il Azərbaycan Ali Sovetinin fərmanı ilə ona Azərbaycanın Əməkdar İncəsənət xadimi fəxri adı verilir.

1957-58-ci illərdə musiqişünas Əminə Eldarova Aşıq Şəmşirin ifasında 75-80 aşıq havasını lentə köçürür və onun musiqi sənətkarlığı barədə dissertasiya hazırlayır.

Aşıq Şəmşir 1958-ci ildə böyük oğlu Qənbər müəllimlə bərabər şairin ev muzeyinə baxmağa gedir. Muzeyi gəzərkən Vur-

ğunun özünəməxsus sazını köynəksiz, ov tütəngini, papiros qutusunu, patron qatarını sahibsiz görüb qəmlənir, göz yaşları içərisində muzeydəki stulların birində əyləşib yazır:

*Qafəsdə qalıbdı nəğmə bülbülü,
Çox çətin dayanar yazı görəndə!
Muzeydə yas tutub bir qara köynək,
Ağladım sahibsiz sazı görəndə.*

*Tütəng canlı kimi pərişanlıdı,
Bunun tək sahibi adlı-sanlıdı,
Qatar məhbusdumu, kimlər qanlıdı?!
Kim soruşsun ömrü azı görəndə.*

*Müşdük, kibrit, bağlı qutu bir yanda,
Qəlbim qana döndü dönüb baxanda.
Canımı odlayıb oda yaxanda
Tonqal oldum bu murazı görəndə.*

*Elə bildim qaşlarını çatıbsan,
Ellərin Vurğunu, niyə yatıbsan?
Yaraq-yasağını niyə atıbsan?
Çox elədim etirazı, görəndə!*

*Özünə ev aldın yaman uzaqdan,
Küsdün Dəlidağdan, küsdün Qazaxdan.
Şəmşir, doymadınmı sən ağlamaqdan?!
Bəs kimə eylərsən nazı, görəndə?!*

Aşıq, şeiri yazanda oradakı işçilərdən bir nəfər muzeydə olan şairin sevimli qızı Aybəniz Vəkilovaya xəbər verir ki, bəs deməzsənmi, Aşıq Şəmşir muzeydə oturub ağlaya-ağlaya nə isə yazır. Aybəniz bu xəbərdən mütəəssir olur. Tez gəlib onu bağrına basıb ağlayır və aşığa təskinlik verir. Aşıq Şəmşir isə yenə üzr istəyib kənara çəkilir və beş dəqiqədən sonra “Qızım” rədifli aşağıdakı şeiri yazır:

*O zaman çox gənc idiniz,
Yadımdamı dağlar, qızım?!
Atanla xoş günlər gördün,
Hanı gözəl çağlar qızım?!*

*Fəryadım göylərə qalxır,
Qəlbimi qəm-kədər yaxır,
Yaralıydım, qanım axır,
Bəs onu kim bağlar qızım?!*

*Lənət gəlsin səbəbkara,
Vurğun hara, ölüm hara?!
Qardaş axtara-axtara
Şəmşir əmin ağlar, qızım!*

Aşıq Şəmşir hər iki şeiri Aybəniz xanıma verir və xudahafizləşir.

1958-ci ildə dillər əzbəri olan məşhur Azərbaycan dastanları “Koroğlunun Bağdad səfəri”, “Valeh və Zərnigar” Aşıq Şəmşirin və onun həmkarları Aşıq İdrisin, Göyçəli

Aşıq Pənahın, Aşıq Bədəlin, balabançı Şavağatın və başqalarının ifasında ilk dəfə lentə alınıb, Azərbaycan radiosunda səsləndirilir.

Osman Sarıvəllinin və başqa Şəmşirsevərlərin fədakarlığı nəticəsində axır ki, 1959-cu ildə beş çap vərəqində aşığın ilk şeirlər kitabı Azərbaycan Elmlər Akademiyası Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun nəşriyyatı tərəfindən nəşr edilib oxucuların istifadəsinə verilir. Kitab ədəbi ictimaiyyət və geniş oxucu kütləsi tərəfindən böyük rəğbətlə qarşılır.

Elə həmin günlərdə Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi İmam Mustafayevin tapşırığına əsasən rejissor Məhyəddin müəllimin rəhbərliyi ilə Aşıq Şəmşir barədə 1,5 saatlıq filmin çəkilişinə başlanılır. Xeyli iş görülür, amma respublika rəhbərliyi dəyişdirildikdən sonra filmin çəkilişi dayandırılır.

Bu əhvalat Aşıq Şəmşirə çox pis təsir edir. Amma o, Səməd Vurğunu bir gün, bir saat belə unuda bilmir.

Eyni zamanda, Azərbaycanın müxtəlif guşələrindən aşığa Şəmşirsevərlər minlərlə məktubla müraciət edir, şairlə görüşləri barədə sorğular göndərirlər. Aşıq Şəmşir isə oxucularına, elsevər, hər sözündə, hər kəlməsində Azərbaycan nəfəsi, Azərbaycan səxavəti, Azərbaycan məhəbbəti duyulan bu qeyrətli söz ustadı barədə belə cavab verir:

*Bizim Kəlbəcərdə uca dağ kimi
Qalıb isti məhəbbəti Vurğunun.
Qəlbimizdə yuva salıb istəyi,
Hər ürəkdə var hörməti Vurğunun.*

*Dərya fərasəti, söz sənətkarı,
Cavahir kəlməli, nitqi mirvarı.
Şeir xəzinəmin ləl hökmdarı,
Çox böyükdü səadəti Vurğunun.*

*Alim, arif, əhli-dillər istəyi,
Vəfalı dostların canı, ürəyi.
Yaquba hədiyyə Yusif köynəyi,
Var hər gözdə şücaəti Vurğunun.*

*O ana deyibdi Azərbaycana,
Cənnətə yol alıb süd verən ana.
Vətən torpağına oldu pərvana,
Xalq üçündü sədaqəti Vurğunun.*

*Mərd oldu, ad aldı, özün öymədi,
Hamıya əl tutdu, qəlbə dəymədi.
Alçağa, satqına boyun əymədi,
Cəsur oldu cəsarəti Vurğunun.*

*O dərdli ellərin yandı halına,
Bu müdrik şairin bax kamalına.
Azadlıq dilədi ayaqyalına,
Öz alovu, hərarəti Vurğunun.*

*Yandı, incimədi el ataşına,
Düzdü möhübbünü dost-qardaşına.
Dünyanı bəzədi azca yaşına,
Vaxtsız yatdı köhlən atı Vurğunun.*

*Solmaz həmişəlik-elə bağ əkdi,
Onun hər mirası bir gələcəkdi.
Qara zəncinin də dərđini çəkdi,
Dövlətindən var baratı Vurğunun.*

*Adı cahan kimi qaldı əbədi,
Şəmşir ona az ha tərif demədi.
Bəs onu bu qədər sevdirən nədi:
Sadə qəlbi, pak sənəti Vurğunun!*

Bir müddət zamanın çərxi Aşıq Şəmşirinin xeyrinə işləmir. Səməd Vurğunun bədaxları nəşriyyatlarda çoxalır və aşığın şeirlərinin və kitablarının nəşri 10 il mətbuat üzü görmür.

Aşıq, Bakı şəhərində yerləşən Mərdəkan sanatoriyasına gəlir. Şeirlərini mətbuatda

dərc etdirmək istəyir. Ona istəyinə soyuq yanaşır, üzünə yad kimi baxırlar. Səmədlə keçirdiyi günlər gözləri qarşısında canlanır. Şairin yoxluğu aşığa bərk təsir edir. Göz yaşları içərisində götürüb “Nə var” şeirini yazır:

*Daha səsin gəlmir, Vurğun, hardasan?
Sağ olsan haraya gəlməyə nə var?
Qocalıb olmuşam, yorğun, hardasan?
Diriltmək çətindir, olməyə nə var?*

*Taleyin şöhrəti sönməmiş olsa,
Şöləsinə qübar qonmamış olsa,
Fərhadın külüngü sınmamış olsa,
Bisütun dağını dəlməyə nə var?*

*Səsin kəskin ola, getməyə hədər,
Səni axtarmaya qəzavü-qədər.
Qəlbində olmasa küdurət-kədər,
Ağlamaq acıdır, gülməyə nə var?*

*Yanar qəlbin qələm-kağız deyilsə,
Keçər sözün haqq-divanda deyilsə.
Kələfin dolaşıb, işin əyilsə,
Açılmaq istəsə, ilməyə nə var?*

*Aşıq qardaş, dedim özümə mənim,
Şəmşirəm, şahid ol sözümə mənim.
Qələm yoldaşlarım üzümə mənim,-
Yad kimi baxdılar, bilməyə nə var?*

Bəli, əzizlərim! Söhbətimizin əvvəlində dediyimiz kimi Səməd Vurğunu sevənlər Aşıq Şəmşirə külli miqdarda məktublarla müraciət edir, onu ruhdan düşməyə qoymurlar. O, çağlar bulaq kimi yazıb-yaradır.

Səməd Vurğunla görüşündən sonra şairin belə erkən ölümü aşıq o qədər bərk sarsıdır ki, o, İstisu sanatoriyasına dörd il ayaq basmır. Nəhayət, 1959-cu ildə Aşıq Şəmşir

yenidən İstisuya səfər edir. Əhali, dostlar, tanışlar onu çox hərarətlə qarşılayır. Adətən, aşığın yanında şagirdləri, dostları olur. İndi də belə idi. Aşıq Şəmşirin xətrini istədiyi şagirdləri Qəmkeş Allahverdi və Aşıq Xalıqverdi də burada idilər.

Günlərin bir günü Aşıq Şəmşirin oğlu Şabər İstisuya – sanatoriyaya, atasının yanına gedir. O, üzünü atasına tutub sualla müraciət edir:

Şabər:

*İstisu Vurğunu soruşsa məndən
Dədə Şəmşir, Dəlidağa nə deyim?!
Bəlkə sual oldu güldən-çəməndən,
Ceyran adlı o bulağa nə deyim?!*

Ustad götürüb oğulunun bu sorğusunu aşağıdakı kimi cavablandırır:

Aşıq Şəmşir:

*İstisu Vurğunu soruşsa səndən,
Özü getdi, adı sağdı-belə de!
Qoy Ceyran bulağı yol gözləməsin,
Qayıtmaz o qanaq yüz min ilə, de!*

Şabər:

*Götür qələmini bir indi sən də,
Xatirət layıqdi, yazaq çəməndə.
Şairin hicranı bir dağdı məndə,
Bu bağbansız qalan bağa nə deyim?!*

Aşıq Şəmşir:

*Bu qəmli möhnəti ellər unutmaz,
Muzeydə yas tutur şair çalan saz.
De, bəs kimin bağı daşdı, ağlamaz,
Ağlamışiq, al dəsmalı ələ, de!*

Şabər:

*Yolunu gözləyir Keyti, Qaraarxac,
Sultan Heydər qalib görüşə möhtac.*

*Dağlar “Oğul!” - deyir, sanki yolur saç,
Sənətkarsız yığıncağa nə deyim?!*

Aşıq Şəmşir:

*Əlli il yaşamış Vurğunum hanı?!
Nakam qalan ömrü odlayır canı.
Bir ah çəkib yandıraram dünyanı,
Bu dərdi, möhnəti ağlar dilə de.*

Şabər:

*Ağlaram, gözümdən car olar yaşım,
Fələyin işindən çıxmadı başım,
Qoy sağ olsun Yusif, Vaqif qardaşım,
Mən düşmüşəm bir sorağa, nə deyim?!*

Aşıq Şəmşir:

*Muzeydə saxlanır tüfəng qatarı,
Sazına bağlanıb matəm bağları,
Qoymadı yaramı qaysaya, barı,
Bu xəbəri Muğana de, Milə de.*

Şabər:

*Nə çətin olurmuş ömür inamsız,
Şairim, sənsiz bil dəhanım tamsız.
Şabərəm, deyiləm meyli-mərəmsiz,
Yanan dilə, bu dodağa nə deyim?!*

Aşıq Şəmşir:

*Bir dəstə gül dərib döşünə taxdı,
Taxta yaylağından Murova baxdı,
Şəmşir, sənətkarın yolu uzaqdı,
Gəlməz oldu, gözü yaşlı selə de!*

Şagirdləri ustadlarından xahiş edirlər ki, Səməd Vurğundan, onun həsrətilə yazdığı şeirlərdən birini oxusun. Aşıq Şəmşir şagirdlərinin sözünü yerə salmır, öz sazı yanında olmadığından Qəmkeşin sazını götürüb görək nə deyir, biz deyək, sizlər də şad olun:

Nizaminin yadigarı,

*Əhli-dilin ayrısıyam.
Vəsf etdiyi bu dağları
Yazan əlin ayrısıyam.*

*Kamil sahib-kamal köçüb,
Salıb qəlbimə xal, köçüb,
Sanki bir el-mahal köçüb,
Mən bu elin ayrısıyam.*

*Dəlidağda çəkdim yahu,
Uçubdu könlümün ruhu.
“Vurğun!” - deyir hər qətrə su,
Daşqın selin ayrısıyam.
Şəmşir gəzir pır vüqarı,
Səməd kimi sənətkarı.
Gəzdi, getdi bu dağları,
Neçə ilin ayrısıyam.
Neçə ilin ayrısıyam.*

Aşıq Şəmşir də öz növbəsində şagirdlərinə deyir ki, indi siz də mənim keçən

illərdə Səməd Vurğuna yazdığım və sizin əzbərinizdə olan “Ağlar” şeirimini “Yanıq Kərəmi” havası üstündə oxuyun. Hər iki şagird sazlarının zilini-zil, bəmini-bəm, dəmini-dəm eləyib “Ağlar” rədifli şeiri oxuyurlar:

*Dövrün Nizamisi edir əlvida,
Dünyanı təzədən səs tutub ağlar.
Ümidvar etdiyən qocaman aşıq
Kimin ətəyindən bəs tutub ağlar?!*

*İndi qan ağlayır illər, yasdadı;
Obalar yasdadı, ellər yasdadı;
Sədəfli saz üstə tellər yasdadı;
Könlümün şüşəsi pas tutub ağlar.*

*Bağçada bülbüllər, göydə durnalar,
Qayada kəkliklər, suda sonalar,
Yaralı bacılar, dərddli analar*

Mübarək qəbrinə üz tutub ağlar.

*Vurğunsuz dağları gəzə bilmirəm,
Bu qəmi-firqətə dözə bilmirəm,
Çəməndə gülləri üzə bilmirəm,
Nərgiz-bənövşəni dəst tutub ağlar.*

*Hər kəlməsi bir əsərdi Vurğunun!
Ovxar sözü bir kəsərdi Vurğunun!
Şəmşiri əyibdi dərdi Vurğunun!
Əlində qələmin nəst tutub ağlar.*

Məclis-əhli aşıqların bu kədərli oxusundan çox mütəəssir olur. Ustadın məsləhəti ilə şagirdləri Aşıq İdris və Aşıq İslam “Baş Saritel” və “Dübeyti” havaları üstündə “Xəbər aldım” şeirini oxuyub dinləyənlərin əhvalını yaxşılaşdırırlar:

Aşıq İdris:
Tapşırımışdın, ustad, səni

*Şiş dağlardan xəbər aldım.
Durna gözlü ağ sulardan,
Bulaqlardan xəbər aldım.*

Aşıq İslam:
*Bənövşədən, gül-nərgizdən,
Kəklik daşda səkən izdən,
Qaraarxacdan, Taxtadızdən,
Yaylaqlardan xəbər aldım.*

Aşıq İdris:
*Yasəmənlər verdi cavab,
Lalə bağı oldu kabab.
Çəmənlərdən gəldi xitab,
Ovlaqlardan xəbər aldım.*

Aşıq İslam:
*Dəli dağa getdim hər dəm,
Xəbər tutdum göydən, yerdən.
Qocalardan, körpələrdən
Uşaqlardan xəbər aldım.*

Aşıq İdris:

*Məni dilxun etdi həməən,
Yanağı yaş çayır-çəmən.
Səhər-səhər sərin əsən
Sazaqlardan xəbər aldım.*

Aşıq İslam:

*Adı ölməz Vurğun hanı,
Sözün, şeirin gövhər kanı.
Hey soruşdum o bağmanı,
Tər bağlardan xəbər aldım.*

Aşıq İdris:

*Şəmşirin el-obasından,
Sazımın xoş nəvasından,
Qartalların yuvasından,
Qayalardan xəbər aldım.*

Aşıq Şəmşir aşıq sirdaşlarına və məclisdə iştirak edənlərə təzəcə çapdan çıxmış kitabını məmnuniyyətlə töhvə edir.

Səhərisi gün məclis-əhlinin xahişi və ikinci sanatoriya Həmkarlar təşkilatının təşəbbüsü ilə sanatoriyanın iclas zalında Aşıq Şəmşir və şagirdləri üçün yenidən məclis qurulur. Məclisdə çoxlu mahnılar oxunur, söz aşıqlara veriləndə Aşıq Xalıqverdi “Dağların”, Aşıq İdris isə “Səni” rədifli şeirləri qarşı- qarşıya oxuyurlar:

Aşıq Xalıqverdi:

*Təbiətin ürəyindən od aldı,
Həm Fərhadı, həm Şirini dağların.
Sinəsində enər-qalxar avazlar,
Zil şöhrəti, bəm şirini dağların.*

Aşıq İdris:

*Necə cavab verim, səni soruşur,
Suala çağırır lalalar məni.*

*Deyir, hayamdadı şeirin ustadı,
Dindirir al-əlvan talalar səni.*

Aşıq Xalıqverdi:

*Bulağı var, gözlərimdə dənizdi:
Çiçəyi var, bir solmayan bənizdi;
Mənə iki gözüm qədər əzizdi:
Həm acısı, həm şirini dağların.*

Aşıq İdris:

*Dərd üzüb canımda yoxdu ixtiyar,
Mənə ümid verən hanı sənətkar?!
Dostun qəm-qüssəsi sinəm üstə var,
Bu möhnət dağından salalar məni.*

Aşıq Xalıqverdi:

*Nə yorular, nə bu yoldan bezərəm,
Ömür-günü nəğmələrlə bəzərəm.
Bu dünyanı Vurğun deyib gəzərəm,
Unutmaram Şəmşirini dağların.*

Aşıq İdris:

*O günlər yadıma düşəndə hərdən,
Qəlbim zədələnir belə kədərdən.
Bu ellər aşığı düşməz nəzərdən,
Şəmşirəm, nəzərə alalar məni.*

Söz tamama yetir. Hər tərəfdən alqış səsləri göyə ucalır.

Məclis-əhlinin xahişi ilə Aşıq Şəmşir sazı əlinə götürməyə məcbur olur. Bu dəfə o, şagirdi aşıq İdrisin sazı ilə “Qaytarma” havası üstündə “Səni” şeirini dinləyənlərə təqdim edir:

*Köz kimi qızarıb dağlarda lalə,
Çağırır, Vurğunum, yaylaqlar səni.
Taxtadüz haçandır göz dikib yola,
İstisu üstündə qonaqlar səni.*

Kəklilər oxuyur, qartallar baxır,

*Şalalə süd kimi güneydən axır,
Buludlar qaralır, ildirım çaxır,
Sevindirər belə bu çağlar səni.*

*Sən bizim ellərə eyləsən güzar,
Görərsən bu yerdə gözəllik, vüqar!
Mədənlı Kəlbəcər olub laləzar,
Şad ellər, sərvətli yataqlar səni.*

*Dəlidağ döşünə düzüb, gül, çəmən,
Sən görən qərənfil açılıb həmən.
Piltan, yelgətirən, şəhli yasəmən,
Axtarır lilparlı bulaqlar səni.*

*Bənövşə izinsiz qonur yaxaya,
Şəmşir saz əlində çalıb oxuya,
Nərgizlər yol üstə gedir yuxuya,
Unutmaz bu böyük ocaqlar səni.*

Məclis xoş əhvalla başa çatır. Sizi də xoş növaqlı olasınız.

Əzizlərim! Əvvəllərdə dediyimiz kimi 1959-cu ildən 1970-ci ilədək Aşıq Şəmşirin şeirlərinin nəşrinə sanki qadağa qoyuldu. 1964-cü ildə aşıq ağır xəstələnir, müalicə olunmaq üçün Bakıya – Respublika Qanköçürmə İnstitutunda müalicə olunmağa gəlir. O vaxt həmin institutun direktoru olan gözəl alim, xeyirxah insan, şəxsiyyət və ləyaqəti ilə xalqımızın dərin rəğbətini qazanmış Gürşad Hüseynov Aşıq Şəmşiri böyük hörmət və ehtiramla qarşılayır. Onun müalicəsi üçün bütün gücünü sərf edir.

Professor Gürşad Hüseynov həkimliklə yanaşı, həm də gözəl saz çalır, xəstə olmasına baxmayaraq Aşıq Şəmşiri öz evinə aparır, saatlarla sazdan-sözdən söhbət salır, ustadın söhbətlərindən yorulmur. Onların söhbətləri əksər vaxt Səməd Vurğunla başlayıb, Səməd Vurğunla qurtarır. Həmişə

aşıqdan Səməd Vurğundan danışmasını xahiş edir. Ustad da böyük həvəslə onun arzusunu yerinə yetirir.

Aşıq onun xahişi ilə “Vurğunsuz dünya” şeirini yazıb professoru bağışlayır.

*Necə cavab verim, səni soruşur,
Suala çağırır lalalar məni.
Deyir, hayandadı şeirin ustadı? -
Dindirir al-əlvan talalar məni.*

*Dərd üzüb, canımda yoxdu ixtiyar,
Mənə ümid verən hanı sənətkar?
Dostun qəm-qüssəsi sinəm üstə var,
Bu möhnət dağından salalar məni.
O günlər yadıma düşəndə hərdən,
Qəlbim zədələnir belə kədərdən.
Bu ellər aşığı düşməz nəzərdən,
Şəmşirəm, nəzərə alalar məni.*

Aşıq Şəmşir müalicədən sonra Kəlbəcərə qayıdır. Bir il sonra Səməd Vurğundan bir nişanə görmək arzusu ilə İstisuya gedir.

Əzizlərim! Allah heç birinizə doğmalarınızın bəd xəbərini qismət eləməsin. Aşıq İstisuda olanda ortancıl oğlu 25 yaşlı Əkbərin faciəli ölüm xəbərini eşidib təcili kəndə gəlir.

Atalarımızın gözəl bir deyimi var: "Bir yandan bağlayan fələk bir yandan açar." 1969-cu ildə Azərbaycanda hakimiyyət dəyişikliyi olur. Şeirə-sənətə, xüsusən də Səməd Vurğuna və Aşıq Şəmşirə dərin rəğbəti olan Azərbaycan xalqının görkəmli oğlu, böyük partiya və dövlət xadimi Heydər Əliyev respublikaya rəhbər gəlir. Bundan sonra, yəni 1969-cu ildən sonra Aşıq Şəmşirin şeir kitabları dalbadal nəşr edilir.

Dövri mətbuatda, qəzet və jurnallarda şeirləri çap olunur.

1973-cü ildə onun anadan olmasının 80 illiyi ilə əlaqədar Azərbaycan KP MK-nın qərarı ilə xüsusi yubiley komissiyası yaradılır. Respublikanın hər yerində yubiley gecələri keçirilir. Aşıq Şəmşir bu tədbiri təşkil edənlərə dəfələrlə dərin məhəbbət və istəklərini bildirir.

Yenə də Şəmşirsevərlər ona külli miqdarda məktublarla müraciət edir. Səməd Vurğun haqqında ondan sorğular edir, yeni-yeni əhvalatlar eşitmək istədiklərini bildirirlər. O da oxucuların suallarına ətraflı və geniş cavab verməyə çalışır.

Ən maraqlı əhvalatlardan biri də əvvəlcədən qeyd etdiyimiz kimi Azərbaycanın müxtəlif rayonlarından aşığın ünvanına göndərilən məktublardır.

Qutqaşın rayonunun Nic kəndindən Esmira Qanqalovaya bir neçə dəfə gön-

dərduyi təskinlik məktubları diqqəti xüsusilə çəkir. Həmin məktublarnın birində qələmə aldığı şeirdə yazır:

*Sənin xoş halına Esmira bala,
Danışmağa mehribandı dil sənin.
Milyonların ən hörmətli balası,
Qohum sənin, qardaş sənin, el sənin.*

*Küsmə taleyindən, gileydən əl çək,
Sənin tək sevimli hanı bir çiçək?!
İnan, qiymətlişən mirvarilər tək,
İstəyir xətrini hamı, bil, sənin.*

*Baxtın kür olsaydı düşməzdin yada,
Sayılırsan, urvatlısan dünyada.
Pişvazında xidmətkeşdi ana da,
Xidmətini çəkir neçə il sənin.*

Ərşin ulduzunu axtarma daha,

*Ruhunu incidib, etmə günahı,
Kamalı kəskin verib İlahi,
Xatirini əfzun edib gül, sənin.*

*Şəmşir əgər bu hicranı qanmırsa,
Heysinib, “uf” demirsə, anmırsa,
Qəlbim sənə şamlar kimi yanmırsa,
Qiyamətdə yaxa mənim, əl sənin.*

22 il çarpayıda yaşamış Esmira məktubu
alandan sonra Aşıq Şəmşirə yazır:

“Şəmşir babam!

*Saz tutan əllərinizi öpmək, məktubunuza
cavab yazmaq istərdim. Sizin göndərdiyiniz
məktub mənə gələn minlərlə məktubun
içərisində ən qiymətlişidir. Çünki bu
məktubu mənə el arasında ən çox sevilən və
mənim də əziz babam kimi sevdiyim el aşığı,
xalq şairi Səməd Vurğunun ən yaxın dostu
göndərmişdir”.*

Esmira Qanqalovaya ustadın ikinci məktubu isə aşağıdakı şeirlə yekunlaşır:

*Belədir dünyada əzəldən adət:
Biri yoxsul, biri oynar varınan,
Eləsi var, nə qəm çəkir, nə həsrət,
Kimi gün keçirir ahu-zarınan.*

*Baxtın budağında bir alması var,
Dövrünün bir verib, bir alması var,
Fələyin kəsərli bir alması var:
Gah qılıncla kəsər, gah mişarınan.*

*Şəmşir ayaq qoyur, doğru-düz raha,
Gəl meyl verməyək fəryada, aha,
Uzaqlaşaq qəmdən, hicrandan daha,
Yaşayaq öluncə xeyri-karınan.*

Aşıq Şəmşirin Səməd Vurğunla görüşünə nəinki Azərbaycanda, burdan kənarlarda da böyük rəğbət bəsləyirlər. Aşıqla bir çox istedad sahibləri dostluq etməyə çalışırlar. 1959-cu ildə Dağıstandan ləzgi Mahmud üçüncü sinifdə oxuyan oğlu Sakiti götürüb onun yanına gətirir və şəyirdliyə verir. Sakit Aşıq Şəmşirdən 3 il dərslər alır, kamil bir aşıq kimi püxtələşib yetişir. Sərbəst olaraq elin-obanın toy-düyün məclislərində çalib-oxuyur. Ustadının şeirləri onun repertuarında əsas yer tutur. Əksər məclislərdə də, “Səməd Vurğun və Aşıq Şəmşir” dastanını danışib məclis-əhlinin könlünü oxşayır.

Aşıq Sakit həm də ustadı Aşıq Şəmşirin tapşırıqlarına əsasən Dağıstan ellərində, Azərbaycanın Şimal rayonlarında Səməd Vurğunla görüşlərini, aşığın şairə yazdığı şeirləri ürəklə vəsf və təbliğ edir.

1974-cü ildə Sakit yenidən Ağdaban kəndinə - ustadının görüşünə gəlir. Aşığı da götürüb rayon mərkəzi olan Kəlbəcər şəhərinə gəlir. İctimaiyyətin xahişi ilə rayon Mədəniyyət Evində aşığın yaradıcılıq gecəsini keçirir. Məclisdə söhbət ən çox Səməd Vurğunla Aşıq Şəmşirin görüşündən gedir.

Tədbirdə Sakitlə ustadı Aşıq Şəmşir qabaq-qənşər müxtəlif saz havaları üstündə bir-birinə həsr etdikləri şeirləri oxuyurlar.

Aşıq, ustad-şagird qayda-qanununa görə sözü birinci şagirdinə verir:

Sakit:

*Qismət oldu bir də sənə görüşdük,
Dədə Şəmşir, ömrə, baxta çox şükür.
Qiblə bildim, sanki etdim ziyarət,
Bu bahara, bu xoş vaxta çox şükür.*

Aşıq Şəmşir:

*Baharı çiçəkli dəli könlümün
Düşməyib üstünə saxta, çox şükür.
Hələ taleyimin sözüdür bütün,
Olmur bir ilqarı saxta, çox şükür.*

Sakit:

*Əyməmişən qamətinin şaxını,
Uzaqlara qovlamışan yaxını ,
Güllü ana bu cür boyu-buxunu
Qoymur gözdən çox uzaqda, çox şükür.*

Aşıq Şəmşir:

*Təvəllüdüm olub Qoşabulaqda,
Bənövşə şehinə çimdım o vaxtda.
Qəzadan, qədərdən qalım uzaqda,
Bir atan olmasın ox da, çox şükür.*

Sakit:

*Dağlar oğlu dağlar kimi dayanıb,
Təbi bütün gül-çiçəyə boyanıb,*

*Səksən birdə dan yerilə oyanıb
Yuyunursan buz bulaqda, çox şükür.*

Aşıq Şəmşir:

*Bələyim gül olub, köynəyim lala,
Anam dönüb 14-də hilala,
Ancaq məni o yetirib bu hala,
Baxtım yar olub haq da, çox şükür.*

Sakit:

*Həm bahardı, həm də şaxta qocalıq,
Qismət olsun hər bir baxta qocalıq,
Görünsə də bu ocaqda qocalıq
Çıxmayıbdı hələ taxta, çox şükür.*

Aşıq Şəmşir:

*Bir sərrafam simu-zərə, lələ mən,
Nəğməkaram obaya mən, elə mən,
Qocalığa baş əymirəm hələ mən,
Əllərinə həna yax da, çox şükür.*

Sakit:

*Dədə Şəmşir, dədə olmur hər dədə,
Köçəriyə əziz, tacisər dədə,
Koroğludan dedin beçə pərdədə,
Çox qıy vurdun ağ otaqda, çox şükür.*

Aşıq Şəmşir:

*Şadlıqdır Şəmşirin hər təmənnası,
Onda Araz, Kürdür eşqin sədası,
Ürəyim atlandı ləzgi balası,
Olmusan kuyəndə, püxtə, çox şükür!*

Aşıq Şəmşirin və şagirdinin çıxışını
Kəlbəcər camaatı alqışlarla qarşılayır.

1976-cı ilin martında Səməd Vurğunun
anadan olmasının 70 illiyi ilə əlaqədar Aşıq
Şəmşiri Qazağa - şairin doğulduğu elə dəvət
edirlər. Yubiley başlamamışdan bir gün
əvvəl Qazax ziyalıları, Səmədsevərlər gecə

keçirirlər. Gecədə aşıqlar və yaradıcı adamlar çıxış edir. Yığıncaqda 1950-51-ci illərdə Aşıq Şəmşirin doğma kəndi olan Ağdabanda təyinatla müəllim işləmiş və burada işlədiyi müddətdə gözəl saz çalmağı öyrənən, indi isə Qazaxda yaşayan Xaliddin müəllim Aşıq Şəmşirdən xahiş edir ki, aşıq 60-cı illərdə şairin Bakıda göstərilən “Vaqif” tamaşasına baxarkən qələmə aldığı “Hardasan?” şeirini oxusun.

Ustad sazı sinəsinə basıb böyük sevgi və yanğı ilə “Kərəmi” havaları üstündə oxumağa başlayır:

*Əsrin pərdəsini çəkib bir yana,
Vaqifi göstərdin elə, hardasan?!
Boyun görünmədi, darıxdı qəlbim,
Göz yaşlarım döndü selə, hardasan?!*

*Azad qələm çəkib, azad yaradan,
Vətəndi səni də ustad yaradan,*

*Eldarı Qacara cəllad yaranan,
Sən çox yazmalıydın hələ, hardasan?!*

*Sözünün Qıratı tez mənzil kəsir,
Sözün Koroğlusu, onu özün sür,
Yıxıb şah Qacarı eylədin əsir,
Almırsan qələmi ələ, hardasan?!*

*Sən yazan əsərlər indi yaranmır,
Kim deyər ki, bu xəzinə aranmır,
Barmağınla ağ saçların daranmır,
Verən çoxdu sığal telə, hardasan?!*

*Şəmşir, götür sazı, Vurğunu çağır,
Bu hicran Vaqifə ağırdır, ağır,
Bahar leysanı tək alqışlar yağır,
Səhnə bürünübdü gülə, hardasan?!*

Söz tamam olur. Zalda əyləşənlər ayağa durub gurultulu alqışlarla aşığa “Sağ ol!” deyillər.

Elə bu zaman ağsaqqal bir kişi xahiş edir ki, aşıq, Səmədin “Ceyran” şeirinə yazdığı nəzirəni mümkünsə bir oxu, qulaq asağ. Aşıq gözləmədiyi bu təklifdən sevinir. Sazını bağrına basıb “Mixəyi” havası üstündə aldı görək nə dedi. Deyək, eşidənlər şad olsun:

*Aman ovçu, üzdə qurma tələni,
Heyifdi, düşməsin duzağa ceyran.
Gəl atma gülləni, qana bələnər,
Düşər balasından uzağa ceyran.*

*İnsan oğlu, vurma bu qələm-qaşı,
Onun da yoxdurmu yarı-yoldaşı,
Axar selə dönər gözünün yaşı,
Hər dönüb baxanda yarağa ceyran.*

*Qısqanır, səksənir qansız insandan,
Rəhm eylə, əl götür bu zərif candan,
Ağlaya-ağlaya gedir Muğandan
Vurğunu gəzməyə Qazağa ceyran.*

*Bu gözəl pəriyə gətirmə zaval,
Gözəldir, əzizlə qayğısına qal,
Bəsdir, insaf eylə, az nişana al,
Susayıb gələndə bulağa ceyran.*

*Şairin xatiri Şəmşirdə barat,
Turacı ellərə verib amanat,
Gözəl təbiətə almaz xəyanət,
Bənzəyir bir zərif qonağa ceyran.*

Aşıq Şəmşirin oxuduqlarından sonra çoxları göz yaşlarını saxlaya bilmir. Səhnəyə çıxıb ustada dərin təşəkkürlərini bildirirlər. Aşıq bir neçə gün Qazaxda qalır. 3-cü gün xahiş edir ki, onu Səmədin şeirlərində adını dəfələrlə çəkdiyi Göyözən dağına və

Damcılı bulağına aparsınlar. Dostları onun arzusunu yerinə yetirirlər. Bulağa çatanda daşların üzərindəki mamların üstündən insan kirpiyi kimi yan-yanı düzölmüş süzölen su damlları onu heyran edir.

Bu mənzerə övladını itirmiş ananın fəryadını xatırladır. Aşıq Şəmşir sazi köynəyindən çıxarıb “Göyçəgülü və “Qaytarma” havaları ilə aldı, görək nə dedi:

*Mamır kirpiyindən axan yaşıdımı,
Gah daşır, gah süzür ara, Damcılı?!
Yoxsa gözlərindən qan axıdırsan,
Bəlkə var qəlbində yara, Damcılı?!
Danış qardaşımın davranışından,
Mənalı gülüşlü xoş baxışından,
Ay nainsaf, yolmu verdin başından?
Düşürüb göndərdin hara, Damcılı?!*

*İntizar qoyubdu o, Dəlidağı,
Hicrana bürünüb qaş-qabağı,*

*Hələ yol gözləyir Ceyran bulağı,
Nə deyirsən bu ilqara, Damcılı?!*

*Şəmşirəm, alışdım, yandım ataşa,
Ah çəkərəm, dağlar gələr baş-başa,
Niyə qoydun gözlərindən uzaşa,
Necə qıydın sənətkara, Damcılı?!*

Məclisdəkilər yer-yerdən aşığı alqışlayır. Qazax camaatı və Damcılı bulağı ilə vidalaşib getmək istəyəndə şairin sonbeşik övladı Vaqif deyir:

- Şəmşir əmi, 1955-ci ildə atamla sənin görüşün zamanı mən də orada olmuşam. O hadisə və o füsunkar təbiət, əlçatmaz zirvələr, dibi görünməz dərin dərələr yadımda çox az qalıb. Allah qoysa, yaxın vaxtlarda mənim üçün çox əziz olan atam gəzdiyi o yerləri yenidən görmək üçün Kəlbəcərə gələcəyəm.

Bir neçə aydan sonra Vaqif respublikanın tanınmış bir neçə ziyalısı ilə Kəlbəcərə gəlir. Onun gəlişindən xəbər tutan aşıq keçmiş Vurğunlu günləri xatırlayır. Atası Səmədi olduğu kimi özünü də sazla, sözlə qarşılayır:

*Dağlar al bəzəndi, bağlar gül açdı,
Yazın fəsli-novbaharı gəlibdi.
Qabil davamçısı şair yurdunun,
Vurğunumun ümidvarı gəlibdi.*

*Gəlib Kəlbəcərdə qonaq qalmağa,
Ceyran bulağına nəzər salmağa,*

*Əlbət Dəlidağdan xəbər almağa,
Soruşmağa sənətkarı gəlibdi.*

*Əsli mirvaridi, özü simu-zər,
Pakizə bir övlad əslinə bənzər,
Ata gəzən dağı oğlu da gəzər,*

Unutmayıb etibarı, gəlibdi.

*Bir çiçək çələngi alıb ülkərdən,
Sözünə qat verib müşki-ənbərdən,
Xatirə yazmağa şələlərdən
Vəsf etməyə bulaqları, gəlibdi.*

*Bu gün şölələndi yanan çıraqlar,
Bizə barat oldu bu təm-təraqlar,
Səfalar gətirib gələn qonaqlar,
Arif olan yoldaşları gəlibdi.*

*Heyranam bu kamil ada, sanlara,
Məhəbbət əhlinə, təmiz qanlara,*

*Minnətdaram alim olan canlara,
Sözün şirin xiridarı gəlibdi.*

*Şəmşir, var sözündə zər nişanəsi,
Dostun şənindədir hər nişanəsi,
O böyük şairin dürr nişanəsi*

Vaqif kimi yadigarı gəlibdi.

Aşıq Şəmşir özü ilə gətirdiyi şagirdlərinə işarə edir ki, indi növbə sizindir. Aşıq Qəmkeş Allahverdi ustadının Vaqif Səmədoğlunun dünənki gəlişinə həsr etdiyi “Gəldin”, vaxtilə Səməd Vurğunla Aşıq Şəmşirin görüşündə iştirak edən dostu Aşıq Xalıqverdi isə aşığın Salahlı Paşaya həsr etdiyi “Mənim” rədifli gəraylılarını “Baş sarıtel” üstündə oxuyurlar.

Qəmkeş Allahverdi:
*Qardaşımın yadigarı,
Bizi axtar-ara, gəldin.
Unutmadın etibarı,
Düz oldun ilqara, gəldin.*

Aşıq Xalıqverdi:
*Dostum Paşa, deyim sənə:
Belə keçdi işim mənim.*

*Bilirəm ki, dar günümdə
Olarsan yoldaşım mənim.*

Qəmkeş Allahverdi:
*Çıxaq Taxta yaylağına,
Baxaq Ceyran bulağına,
Bəlkə şair sorağına,
Çəmənli dağlara gəldin?!*

Aşıq Xalıqverdi:
*Bu nə səfər, bu nə yoldu:
Xəzan əsdi, gülüm soldu?!
Getdi Vurğun, gəlməz oldu,
Çaşdı aqlım, huşum mənim.*

Qəmkeş Allahverdi:
*Sığınmışdım yaxşı mərdə,
Əl atdı iş düşən yerdə.
Bu qocalıq kimi dərdə
Varmı səndə çara? Gəldin.*

Aşıq Xalıqverdi:
*Yol gözlədim: şair gələ,
Gözlərindən gülə-gülə.
Vədə verdi bizim elə,
Gəlmədi qardaşım mənim.*

Qəmkeş Allahverdi:
*Bir norx şairsən həmi,
Xəbərdarsan elmə cəmi.
Barmağınla atan kimi
Ellərini dara gəldin.*

Aşıq Xalıqverdi:
*Özü getdi, adı sağdı,
Dərdi-qəmi mənə dağdı.
Hava ayaz, dolu yağdı,
Yayda düşdü qışım mənim.*

Qəmkeş Allahverdi:
*Sən arıfsən, sözüm ara,
Müşkül işə hanı çara?!*

*Şəmşir, ondan uçdu hara
Tülək tər lan quşum mənim.*

Aşıq Xalıqverdi:
*Dərs alıbsan dürr kamaldan,
Bar götürdün o camaldan.
Qoca Şəmşir düşüb haldan,
Bu günümdəə kara gəldin.*

Aşıqlar oxuyub qurtarar-qurtarmaz alqış səsləri başları üstündə şaqqıldadı. Məclisdə iştirak edən qonaqların xahişi ilə Aşıq Gəray və Aşıq Qəmkeş Allahverdi qarşı-qarşıya dayanıb balabançı Şavağatın müşayiəti ilə təzədən meydana girirlər. Aşıq Şəmşirin Vaqifin Kəlbəcərə gəlişinə həsr etdiyi növbəti “Vurğun” şeirini “Dübeyti” havası üstündə aldılar görək necə dedilər, biz də deyək, şad olun:

Aşıq Gəray:

*Vaqif, soruşsan atanı,
Necə deyim, yoxdu Vurğun?!
O bəxtəvər günlər hanı?
Döşünə gül taxdı Vurğun!*

Qəmkeş Allahverdi:
*Təməl qoydu Kəlbəcərdə,
Şairim, gəlmədin bir də.
Bizi saldın niyə dərdə?
Keçdi görüş vaxtı, Vurğun.*

Aşıq Gəray:
*Zərdi sözün, hər söhbətin,
İstəyin, adın, hörmətin.
Qəlbimizdə məhəbbətin,
Dağlardan da çoxdu, Vurğun!*

Qəmkeş Allahverdi:
*Dəlidağla qucaqlaşdın,
Taxtadüzdə meydan açdın.
Qardaş niyə uzaqlaşdın?
Gözün yaşı axdı, Vurğun.*

Aşıq Gəray:

*Sözün, şeirin sənətkarı,
Sənsiz qoydun bu dağları.
“Nizaminin yadigarı”,-
Bu ad sənə haqdı, Vurğun!*

Qəmkeş Allahverdi:

*Gözəl ömrün getdi bada,
Təbib çatmadı imdada.
Sənin dərdin bizi oda,
Yandırdı, həm yaxdı Vurğun!*

Aşıq Gəray:

*Ceyranı tapşırdın elə,
Turac vəsfi düşdü dilə,
Kim yaşasa yüz min ilə,
Deməz: - Yaddan çıxdı Vurğun!*

Qəmkeş Allahverdi:

Şəmşir alışır alova,

*Kim yetişər haray-hova?!
Dəlidağa, gah Murova
Təşəkkürlə baxdı, Vurğun!*

Vaqif və gələn qonaqların xahişi ilə Aşıq Şəmşir sazı sinəsinə sıxıb “Baxdım, ağladım” gəraylısını oxuyur:

*Vurğun gəzən yaylaqlara
Çöllərə baxdım, ağladım.
Qayıtmadı bu dağlara,
Yollara baxdım, ağladım.*

*Necə dözdü iyirmi ilə,
Məgər ilqar olar belə?
Taxtadızdə qərənfilə
Güllərə baxdım, ağladım.
Sordum Ceyran bulağından:
Söylə şair sorağından,
Qan yaş süzdü yanağımdan,
Sellərə baxdım, ağladım.*

*“Unutmaz məni el!” – dedin,
Bu ilqarı sən elədin.
Ha axtardım görünmədin,
İllərə baxdım, ağladım.*

*Adın böyük adı-şandır,
Kəlmələrin zərnişandır.
İstisu da pərişandır,
Ellərə baxdım, ağladım.*

*Tanıyır səni bəhri-bər,
Yerdə, göydə axşam-səhər.
Şəmşir səni ananda hər
Dillərə baxdım, ağladım.*

Hamı mütəəssir olur. Qısa fasilədən sonra Aşıq Xalıqverdi “Orta Saritel” havası üstündə ustadın “Sənsiz” şeirini oxuyur:

*Кимин гялби йанар мяня,
Дярдим, гямим чохду сянсиз.*

*Намярдляря бойун яйдим,
Эюз йашларым ахды сянсиз.*

*Бир нечя дост бядямялди,
Ня щарайа, дада эялди.
Ня бирсиндян иш дцзялди,
Щавадарым йохду сянсиз.*

*Ады инсан, гялби шейтан,
Билмяз няди илгар, иман.
Цзя эцлянсюзц йалан,
Бунлар гялиз чыхды сянсиз.*

*Шямишир, щибрин дейилмиш аз,
Гялям эютир, шящрина йаз.
Щяр уетяндян Вурьун олмаз,
Ютдиц узаг бахты сянсиз.*

Məclisin axarı bu yerə çatanda Vaqif
üzünü Aşıq Şəmşirə tutub deyir:

- Şəmşir əmi, 1955-ci ildə atamla şəkil çəkdirdiyin Qara daşı görmək istəyirəm. Gəlsən, bir oranı da ziyarət edək.

Vaqifin xahişi ustadın ürəyindən olur. Gəzə-gəzə gəlirlər Qara daşın üstünə. Aşıq xeyli xəyala dalır. Şagirdləri ustadın pəjmürdə halını görüb 1959-cu ildə onun qələmə aldığı “Qayıtmaz” və Qara daşın dilindən cavab verdiyi “Qara daş” adlı qoşmalarını “Qaytarma” havası üstündə oxuyurlar:

Aşıq Gəray:

*Dilə gəl, cavab ver, dilsiz Qara daş,
O böyük şairi-süxəndan hanı?
Gəlib sənə pənahlandı üç qardaş,
O istəkli dostu-mehrivan hanı?*

Qəmkeş Allahverdi:

*Aşıq, demə yanmır daşın ürəyi,
Sual verdin, cavab belə qayıtmaz.
Getmir məndən o Vurğunun istəyi,
Gəldi-getdi, bir də elə qayıtmaz.*

Aşıq Gəray:

*Köksündə eşitdik kəklik səsinə,
Çəmən-in-çiçəyin saldı bəhsinə,
Car-car bulaqların şalələsinə,
Görəndə halını soruşan hanı?*

Qəmkeş Allahverdi:

*Bu ruzigar ona vurdu min yara,
Gəldi təbirləri, olmadı çara.
Gedəndə: “Əlvida”, - dedi dağlara,
Yol gözləmə, yüz min ilə qayıtmaz.*

Aşıq Gəray:

*Kölgədə daradı o ağ birçəyin,
Güləş gözlərinə taxtı eynəyin,
Hörmətin qazandı böyük-küçüyün,*

Səbəbkar, işlərə qarışan hanı?

Qəmkeş Allahverdi:

*Ha dolansan Kəlbəcəri, Qazağı,
Axtarma yaxını, gəzmə uzağı.
Əsməz tellərindən səhər sazağı,
Gözlərindən gülə-gülə qayıtmaz.*

Aşıq Gəray:

*Söz açdı, soruşdu Aşıq Qurbanı,
Oxudum sözünü, qaraldı qanı,
Biləm Qurban qəmli gəzib dünyanı,
Qədir bilən hanı, o insan hanı?*

Qəmkeş Allahverdi:

*Qəlbinə ruh verdi bu dağ, bu dərə,
Xoşuna çox gəldi gözəl mənzərə,
Necə deyim gedib ağır səfərə,
Məskən salıb, o, mənzilə qayıtmaz.*

Aşıq Gəray:

*Elə bil cavabda pərişan məni,
Qəlbi viran məni, bağı qan məni.
Görsə soruşmazdı Mehdixan məni,
Deməzmi səninlə mehriban hanı?*

Qəmkeş Allahverdi:

*Kəsdi ümidini ondan öz yarı,
Gözünü tikməsin yollara sarı.
Fəxri Xiyabanda onun məzarı,
Bəzənib çəmənə, gülə, qayıtmaz.*

Aşıq Gəray:

*Şəmşir, bu dəhridən kim aldı kamı,
Əcəl bir dəryadır, ömür bir zəmi.
Füsunkar Füzuli, köçüb Nizami,
Nəsimi, Xaqani ey dövrən, hanı?*

Qəmkeş Allahverdi:

*Dilə gəldi, cavab verdi Qara daş,
Leysan kimi hər yanından axdı yaş,
O səyyad ovlaqdan uzaşdı birbaş,*

Uçdu sonaları gölə, qayıtmaz.

Əzizlərim! Aşıq Şəmşir ömrünün ixtiyar çağında onunla görüşə gələn Vaqif Səmədoğlu və gələn dostlarını böyük xətir-hörmətlə yola salır. Bir neçə ildən sonra bütün ölkədə ustad sənətkarın 85 illik yubileyi təntənə ilə qeyd edilir. Həmin yubiley tədbirlərinin də əsasını “Səməd Vurğun və Aşıq Şəmşir” mövzusu tutur. Harada, hansı şəraitdə olmağından asılı olmayaraq Aşıq Şəmşir Səməd Vurğunu ən əziz adamı kimi xatırlayır və onun vaxtsız ölümünə acıyır.

Hə, əzizlərim! Vaxt gəlir, vədə yetişir, gün o gün olur ki, Aşıq Şəmşir ömrünün son günlərini yaşayır. Oğul-uşaq əl-ayağa düşür. Aşıq onları çağırıb deyir:

- Övladlarım, məndən sarı narahat olmayın! Səməd cəmi 50 il yaşadı. Budur, mən 87 sinnimə çatmışam, hələ də nəfəs alıram. Allah verən ömrü ləyaqətlə yaşadım,

ləyaqətlə də gedirəm. Heyf ki, Səmədlə keçən günlərim çox qısa oldu. Şair vaxtsız köçdü.

Mənə qələm-kağız verin, ürəyimə bir qatar söz gəlib, yazım, bəlkə bir az rahatlanam.

Bunu deyib ustad sənətkar elə yataqda Səməd Vurğuna aid “Olaydı” rədifli qoşmasını qələmə alır:

*Gərək dil açaydın, Ceyran bulağı,
Aşığa sualın-sorğun olaydı.
Gərək soruşaydın Vurğunu məndən,
Təsəllidən bircə sarğın olaydı.*

*Onsuz ağlayıram hey için-için,
Əfsus ki, olmayır yuxularım çin.
Ustadın əksini saxlamaq üçün,
Bulaqlar axmayıb durğun olaydı.*

*Baxaydı Günəşə, baxaydı Aya,
Yolunu salaydı qərib talaya.*

*Təzədən gələydi şair dünyaya,
Yenə dərya təbi çılğın olaydı.*

*Ölmək xoşdur, onsuz burda qalınca,
Dərdi məni möhtac qoydu balınca.
Salaydı atını əlik dalınca,
Köhləni dağlarda yorğun olaydı.*

*Hicranın atəşi yamandır, yaman,
Əyir qamətimi, verməyir aman.
Şəmşiri torpağa tapşırın zaman
Son söz deyən Səməd Vurğun olaydı.*

Bu, aşığın sonuncu şeiri olur.

07 fevral 1980- ci il

**AŞIQ ŞƏMŞİR
Səməd Vurğun və
Aşıq Şəmşir dastanı**

**Mətbənin direktoru: prof. N.Məmmədli
Operator: Gülnişan Füzuli
Korrektor: Anar Füzuli**